

MEDEDELINGENBLAD

Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam

COLOFON

Secretariaat/redactieadres:

Buitendams 77
3371 BB Hardinxveld-Giessendam
Telefoon 01846-14563
Telefax 01846-11589

Redactie en samenstelling:

W.F. van de Bree-Doms
D.J. de Jong (eindredactie)
C.D. van Bennekom
E. van Lopik
M.J.A. de Haan
A.E. van der Wal (typewerk)

Penningmeester:

J. Dubbeldam
Buitendams 134
3371 BN Hardinxveld-Giessendam
Telefoon 01846-13938

Druk:

Drukkerij Van den Dool, Sliedrecht

Dit mededelingenblad is een halfjaarlijkse uitgave van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam en wordt de leden van de Vereniging gratis toegezonden.

De Vereniging telt momenteel ca. 680 leden. De minimum contributie voor 1992 bedraagt f 20,00 (tot 18 jaar en ouder dan 65 jaar minimum f 15,00). Hogere bedragen zijn welkom.

Donaties aan de Vereniging kunnen worden overgemaakt op Postbanknummer 38.79.669 of Rabobanknummer 32.50.99.138 t.n.v. de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam onder vermelding van "donatie".

© Niets uit dit mededelingenblad mag ter publicatie worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam en/of met de met name genoemde auteur.

VAN DE VOORZITTER

Hoewel ik beslist niet bijgelovig ben - als er ergens een ladder staat krijg ik steevast een onbedwingbare neiging er onderdoor te lopen - heb ik soms momenten dat ik aan mijn standvastigheid twijfel. Halverwege het afgelopen voorjaar maakte ik toevallig iets mee.

Op 16 mei jl. begeleidde ik een groep in Museum De Koperen Knop, waarbij ik tot mijn verbazing geheel onverwachts onze minister van economische zaken ontmoette. Hij was een zwager van degene die tijdens een familiedag een bezoek aan ons museum had gepland. Een week later leidde ik een groep Chinezen rond, die aansluitend op een zakelijk bezoek aan een Duitse fabriek voor de aankoop van vuilverdichtingsmachines twee dagen "Holland" hadden gekoppeld. Toen ik op dezelfde avond de video bekeek, waarop ik het programma "Reporter" van de woensdag ervoor had opgenomen en onze vroegere dorpsgenoot en lid van onze vereniging mr. drs. L.C. Brinkman als kroonprins voor opvolging van Lubbers te zien kreeg, was het echt raak. Deze drie feiten moeten een betekenis hebben, zo realiseerde ik mij. Maar welke betekenis?

Hardinxveld-Giessendam was in drie opzichten volop in 'the picture'. (Dergelijke Engelse uitdrukkingen had ik evenals mijn Duits van weleer kunnen oefenen bij het bezoek van de Chinezen).

In Peking bekijkt men op het moment dat u dit mededelingenblad in handen heeft wellicht foto's met daarop uw voorzitter zittend op de snijbank van de hoepmakerij. Of een foto met daarop uw voorzitter met de directeur van de Duitse fabriek achter in de museumtuin, omringd door de Chinese gasten, met op de achtergrond onvervalste Alblasserwaardse koeien en de Tiendwegse molen.

Waarin een klein land als Nederland toch groot kan zijn. En dat Hardinxveld-Giessendam hierin een hoofdrol aan het spelen is. Van een vriend kreeg ik kort daarop een pagina uit Trouw, met een artikel over onbegrensde bouwwoede van het Roemenië van enkele jaren terug. Onwillekeurig dacht ik aan hetgeen er aan de zuidzijde van de Peulenstraatse wiel is gebeurd. En aan de reactie van de regering inzake de levering van duikboten aan Taiwan. En aan de gang van zaken rondom de Betuwespoorlijn. En aan de dijkverzwaring. En aan..... Vult u het verder maar in. Welvaart is een gunst. Een alleraardigste gunst. Maar welvaart eist ook haar tol.

De tendens van het kranteartikel is dat er in ons land teveel wordt gebouwd ten koste van onze bestaande culturele waarden. Ik denk dat dit waar is. En ik ben ook bang dat wij in Hardinxveld-Giessendam ons dit geen van allen realiseren. Het probleem is dat wij, als vereniging, ons uiterste best doen om bepaalde zaken, die ons voorgelacht ons heeft nagelaten, te behouden. Dat gebeurt op verschillende manieren. Wij, als vereniging, hebben bepaalde doelstellingen en proberen die zoveel mogelijk te verwezenlijken. Door ons participeren in het museum hebben we daarvoor een schitterende mogelijkheid erbij gekregen. Dat merk je telkens weer als je de bezoekers van het museum ontmoet. Aan de andere kant word je als vereniging nogal eens tegengewerkt. Enkele voorbeelden heb ik al genoemd. Er zijn er nog veel meer te noemen, maar laten we in vredesnaam (letterlijk!) die oude koeien maar niet weer uit de sloot halen. Laten we maar positief blijven denken, dat is de enige mogelijkheid om als vereniging te overleven.

Dan nog even uw aandacht voor wat er komen gaat. Er is op publicatiegebied het een en ander in voorbereiding. Op het moment dat u dit leest heeft u wellicht al iets in handen (prentbrief-

kaarten) en heeft u al gehoord van het nieuwe fotoboekje. Wij zijn ook bezig met andere activiteiten. Een expositie over de watersnood, straks begin 1993 in De Koperen Knop. En in het najaar hopen we eindelijk te kunnen starten met de herbouw van de Oudkerkse smederij, met aangebouwde wagenschuur. Daarnaast is het van belang dat wij onze achterban vergroten. Anders gezegd: Wij willen er meer leden bij hebben. In dit verband doe ik een dringend beroep op u allen. Kijk eens rond in uw omgeving en probeer eens iemand lid te maken van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam. Wij rekenen op u!

september 1992
Dick de Jong

De weegbrug, toen nog aan de andere kant van de weg. Later is de weegbrug verplaatst naar de overkant en tenslotte geheel verdwenen.

Strijd om de Peulen duurt reeds 35 jaar

Het z.g.n. Peulengebied is reeds lang geen rustig bezit meer voor Hardinxveld. Al in 1917 lieten de Giessendammers er een begerig oog op vallen. Met de herinnering aan de overstroming van 1916 wilden ze de Peulen watervrij gaan maken en er een haven aanleggen voor de Giessendamse industrie. Annexeren, dachten de Giessendammers, en dienden een verzoek in tot grenswijziging. Weldra bleek echter dat de belangen van Hardinxveld door een dergelijke amputatie aanzienlijk zouden worden geschaad. De annexatie ging dan ook niet door, evenmin als de plannen tot samenvoeging van beide gemeenten, waar toen reeds de gedachten naar uitgingen.

In 1934 zag Giessendam een nieuwe kans. In dat jaar kwamen de plannen gereed voor de aanleg van de Rijksweg nr. 15, die het buitendijkse Peulengebied zou doorsnijden en daardoor een prachtige mogelijkheid bood om een belangrijk deel van de Peulen watervrij te maken. Wederom werden besprekingen gevoerd en weer stonden de belangen van Giessendam en Hardinxveld lijnrecht tegenover elkaar. Tenslotte kwam men tot een compromis: de oprichting van het "Sluisschap Giessendam-Hardinxveld", dat zich belastte met de bouw en exploitatie van een sluis in de Rijksweg, teneinde de waterstand in het van de Merwede af te sluiten gebied te regelen.

In 1942 kwamen weg en sluis gereed, maar Giessendam had er geen vrede mee. Een nieuwe noodzaak drong. Wij willen de Peulen hebben, want we moeten er huizen bouwen en industrieën vestigen, zeiden de Giessendammers. Daar hebben wij ze ook voor nodig en we kunnen onze peultjes zelf wel doppen, beweerden de Hardinxvelders.

Dan moeten die twee gemeenten maar samengevoegd worden, concludeerden toen de Gedep. Staten van Zuid-Holland. Uit hun onderzoek was gebleken dat Giessendam inderdaad op de Peulen was aangewezen en in haar groei werd gestuit door de grens met Hardinxveld, terwijl grenswijziging slechts mogelijk zou zijn ten koste van grote belangen van Hardinxveld. Doordat de bebouwde kom van Giessendam van Neder-Hardinxveld tot één geheel is samengegroeid met de kom van Giessendam bleef er voor het provinciaal bestuur slechts één aanvaardbare oplossing over: het wegvagen van de grens, die in feite toch al niet veel meer was dan een denkbeeldige, dwars door de samengegroeide kom getrokken streep die velerlei moeilijkheden veroorzaakte.

Uit: "Trouw" 28 september 1952.

BEELD VOOR BOVEN-HARDINXVELD

Toen er destijds bij het 'Giessendamse gemeentehuis' een beeld werd geplaatst van een Hardinxveldse visser, hebben wij het gemeentebestuur erop gewezen dat dit niet in Giessendam hoorde, maar in Boven-Hardinxveld. Burgemeester en wethouders toonden begrip voor onze reactie, maar het beeld was een schenking en aangezien - met een variatie op een bekend spreekwoord - je een gekregen beeld niet mag verplaatsen, was er niets aan te doen. Inmiddels heeft de gemeenteraad besloten dat ook Boven-Hardinxveld een beeld krijgt: een beeld dat uitbeeldt dat Hardinxveld ooit een van de belangrijkste rivier-visserijplaatsen van ons land was. Wij zijn heel blij met dit besluit, waarmee op een juiste wijze aandacht wordt geschonken aan de historie van ons dorp.

EEN NEDERLANDSE BRUGGEN STICHTING

Bruggen als industrieel erfgoed

Bij de Nederlandse monumentenzorg is in het verleden voornamelijk aandacht besteed aan bruggen uit de periode van voor 1800. Stenen en houten bruggen wier aandacht gewekt werden door hun figureren in het landschap, in de stad of bij een kasteel of dergelijke. In de laatste decennia heeft echter een aandachtsverschuiving plaatsgevonden naar de 19de en 20ste eeuw. Daardoor verscheen in het gezichtsveld van de monumentenzorg ook datgene wat tegenwoordig wordt aangeduid als industrieel erfgoed: fabrieken, gemalen, watertorens, vuurtorens, bruggen, sluisen en nog vele andere categorieën van objecten die direct of indirect produkten van de industriële ontwikkeling van ons land zijn. Vele daarvan hebben een zodanig cultuur-historische waarde dat zij de overweging verdienen om tot beschermd monument te worden verklaard. Er dient echter een keuze te worden gemaakt. De gelden, die voor de monumentenzorg beschikbaar worden gesteld, zijn gelimiteerd. Om een beter inzicht te krijgen in de selectieproblematiek heeft het Ministerie van WVC voor de duur van vier jaar een Projectbureau Industrieel Erfgoed in het leven geroepen dat hiertoe onderzoek moet laten verrichten. Een van de studies zal gaan over bruggen als industrieel erfgoed.

Een Nederlandse Bruggen Stichting

Al deze constateringën waren voor een aantal geïnteresseerden aanleiding om een Nederlandse Bruggen Stichting in het leven te roepen. Het initiatief kwam vooral van de commissie Erfgoed in IJzer en Staal van het Staalbouwkundig Genootschap maar ook de bruggen, uitgevoerd in beton, hout en bak- en natuursteen, zullen bij de stichting een onderdak vinden.

De doelstellingen van de stichting zijn kort samengevat:

- Het bevorderen van kennis over de Nederlandse bruggenbouw, zowel uit het verleden als het nabije verleden.
- Het inventariseren en documenteren van deze kennis en het overdragen ervan, zowel voor wetenschappelijke doeleinden als naar een breed publiek.
- Het meewerken aan het zo mogelijk in stand houden van bruggen die uit een oogpunt van cultuur-historie, stedenbouw of landschap van waarde zijn of het op andere wijze behouden van de herinnering aan deze bruggen indien zij met sloop bedreigd worden.
- Het onderhouden van contacten met bij bruggenbouw betrokkenen, zowel in Nederland als in het buitenland.

De stichting wil zich zo breed mogelijk oriënteren en vraagt daarom aan geïnteresseerden om gegevens, waarover zij beschikken met betrekking tot het verleden van de Nederlandse bruggenbouw, ter kennis van de stichting te brengen. Ook bestaat de gelegenheid om begunstiger te worden. Deze zal in ieder geval op de hoogte van de activiteiten worden gehouden door middel van een tenminste driemaal per jaar verschijnende nieuwsbrief. De bijdrage is minimaal f 25,00 voor personen en f 100,00 voor instellingen. Door het storten van een bijdrage op de postrekening van de stichting wordt men in de lijst van begunstigers opgenomen.

Het secretariaat van de stichting is:

Nederlandse Bruggen Stichting

Ir. G.J. Arends

Gebouw voor Bouwkunde, kamer 5.13

Berlageweg 1

2628 CR Delft

Tel.: 015-784886 of 01820-20935

EEN NEDERLANDSE BRUGGEN STICHTING

Bruggen als industrieel erfgoed

Bij de Nederlandse monumentenzorg is in het verleden voornamelijk aandacht besteed aan bruggen uit de periode van voor 1800. Stenen en houten bruggen wier aandacht gewekt werden door hun figureren in het landschap, in de stad of bij een kasteel of dergelijke. In de laatste decennia heeft echter een aandachtsverschuiving plaatsgevonden naar de 19de en 20ste eeuw. Daardoor verscheen in het gezichtsveld van de monumentenzorg ook datgene wat tegenwoordig wordt aangeduid als industrieel erfgoed: fabrieken, gemalen, watertorens, vuurtorens, bruggen, sluisen en nog vele andere categorieën van objecten die direct of indirect produkten van de industriële ontwikkeling van ons land zijn. Vele daarvan hebben een zodanig cultuur-historische waarde dat zij de overweging verdienen om tot beschermd monument te worden verklaard. Er dient echter een keuze te worden gemaakt. De gelden, die voor de monumentenzorg beschikbaar worden gesteld, zijn gelimiteerd. Om een beter inzicht te krijgen in de selectieproblematiek heeft het Ministerie van WVC voor de duur van vier jaar een Projectbureau Industrieel Erfgoed in het leven geroepen dat hiertoe onderzoek moet laten verrichten. Een van de studies zal gaan over bruggen als industrieel erfgoed.

Een Nederlandse Bruggen Stichting

Al deze constateringën waren voor een aantal geïnteresseerden aanleiding om een Nederlandse Bruggen Stichting in het leven te roepen. Het initiatief kwam vooral van de commissie Erfgoed in IJzer en Staal van het Staalbouwkundig Genootschap maar ook de bruggen, uitgevoerd in beton, hout en bak- en natuursteen, zullen bij de stichting een onderdak vinden.

De doelstellingen van de stichting zijn kort samengevat:

- Het bevorderen van kennis over de Nederlandse bruggenbouw, zowel uit het verleden als het nabije verleden.
- Het inventariseren en documenteren van deze kennis en het overdragen ervan, zowel voor wetenschappelijke doeleinden als naar een breed publiek.
- Het meewerken aan het zo mogelijk in stand houden van bruggen die uit een oogpunt van cultuur-historie, stedenbouw of landschap van waarde zijn of het op andere wijze behouden van de herinnering aan deze bruggen indien zij met sloop bedreigd worden.
- Het onderhouden van contacten met bij bruggenbouw betrokkenen, zowel in Nederland als in het buitenland.

De stichting wil zich zo breed mogelijk oriënteren en vraagt daarom aan geïnteresseerden om gegevens, waarover zij beschikken met betrekking tot het verleden van de Nederlandse bruggenbouw, ter kennis van de stichting te brengen. Ook bestaat de gelegenheid om begunstiger te worden. Deze zal in ieder geval op de hoogte van de activiteiten worden gehouden door middel van een tenminste driemaal per jaar verschijnende nieuwsbrief. De bijdrage is minimaal f 25,00 voor personen en f 100,00 voor instellingen. Door het storten van een bijdrage op de postrekening van de stichting wordt men in de lijst van begunstigers opgenomen.

Het secretariaat van de stichting is:

Nederlandse Bruggen Stichting

Ir. G.J. Arends

Gebouw voor Bouwkunde, kamer 5.13

Berlageweg 1

2628 CR Delft

Tel.: 015-784886 of 01820-20935

FAMILIE BOTH

De heer Bert Both is op zoek naar oude foto's en verhalen van zijn vader, grootvader en verder terug. Zijn vader is Piet (P.T.) Both (geboren 1928), zijn grootvader is ook Piet (P.T.) Both (geboren 1889), zijn overgrootvader is Arie Both (overleden 1933). Zijn grootvader was op jonge leeftijd, volgens het bevolkingsregister, hakker, later werd hij molenbaas (van een baggerschip). Hij trouwde in 1917 met Huipie (H.T.) de Jong (geboren 1892). Zij gingen wonen achter de werf van Haëzer. Die huizen zijn nu afgebroken. Heeft iemand wellicht een foto van hoe het er toen uitzag?

Wat hem verbaast, is dat hij van deze vier mensen geen schoolfoto's heeft. Wellicht heeft iemand er een? Zijn grootvader, Piet Both (uit 1889), ging naar school 1 in Den Bout, zijn vader ging naar school 2. Van zijn eigen vader heeft hij wel een schoolfoto (van een dagje uit naar Scheveningen), maar een echte groepsschoolfoto ontbreekt.

Misschien heeft of weet iemand ook andere foto's waar een van hen op staat? Misschien weet iemand nog een aardig verhaal?

(b.v. waar zijn opa in dienst gelegen heeft (hij was bij de grenadiers, dat weet hij wel), wat hij deed in de hongerwinters; wie zijn vrienden waren (jeugd in Den Bout); met wie werkte hij op de molen? wie kende zijn vader nog, of verhalen daarover; en: heeft iemand weleens van de term "de gouden ploeg" gehoord?)

Zijn grootvader Arie Both was, volgens het bevolkingsregister, "roeier bij rijkswaterstaat". Wie weet waar hij dat was en wat dat inhield?

Kortom: alle verhalen, foto's en andere gegevens over deze personen zijn welkom (zo verhuurde ene mijnheer Mik aan de vader van Arie Both, Pieter Both, een huisje in Den Bout (nu nummer 19):

zijn daar nog gegevens van te vinden?
Zijn er soms ook nog foto's van Den Bout uit het begin van deze eeuw??)
Als iemand iets weet (alles is welkom) laat hij of zij dan even bellen of schrijven.

Reacties naar: Bert Both
Madelief 3
2851 ZK Haastrecht
tel.: 01821-2296

Net boven de Buurt

FOTO DAMSTRAAT GEZOCHT

De heer Van Bergeijk zoekt een foto (van vermoedelijk rond 1900) van het pand waar tot voor kort 'Super Sound' gevestigd was (tussen 'Ascot' en 'Dierenvreugd'). Het gaat met name om een foto met daarop het naambord 'J. van Bergeijk'.

LANGS DE DEUR (vervolg)

Als vervolg op de vorige afleveringen nog éénmaal een algemeen epistel. Daarna is het de bedoeling de afzonderlijke bedrijven voor het voetlicht te halen.

Eerst nog enige aanvullingen c.q. correcties. In het decembernummer van 1991 werd door mij melding gemaakt van ene Driekusje Schutte. Voor de historische juistheid van het geheel dient echter het volgende te worden vermeld. Driekusje had als bijnaam "zonder". Dus je had Pauw pik en Driekusje zonder. Hoe nu die naam Schutte? Driekusje had een stiefzoon. Ook die werd tot zijn diensttijd gewoon Verschoor genoemd. De eigenlijke achternaam van Driekusje. Met de keuring voor dienst, kwam er echter een verrassing voor enkele Giessendamers die daar bij waren. Zijn achternaam bleek namelijk Schutte te zijn. (corr. J. van Dijk Sr.).

Met enkele mensen werd zo van gedachten gewisseld over de lange werkdagen van weleer. Wat te denken van bakker Van Mill, die, zo zijn dochter mij vertelde, van vrijdag op zaterdagnacht altijd doorwerkte! En de andere dagen waren bepaald ook al niet van die kleintjes (aanv. D. Koorevaar - van Mill).

Het schaamrood kleurt me de kaken. Je denkt wel eens wat zo uit je hoofd te weten. Helaas! In het kerstverhaal stond een tekst geciteerd. Dit was een samenvoegsel van twee teksten (corr. W. van Westen).

Dan kunnen we nu ons verhaal vervolgen. We zullen de vakantietijd eens voor het voetlicht halen. Alhoewel vakantie? Dat was geen onbekend woord, maar wel een onbekende bezigheid voor de meeste groentehandelaren tot zo ongeveer de

jaren zestig. Een dag niet werken betekende geen inkomsten, geen verdiensten. Laat staan een week of nog langer. Plus je akker verwilderde. Dat kon men zich niet permitteren. Van eind jaren vijftig herinner ik me nog wel de uitstapjes naar Boven-Hardinxveld op maandagmiddag, vaders 'vrije' middag. In d'n Bout woonde een oom van ons, (zijn vrouw was een zuster van mijn vader), ome Wim Klop. Daar werd dan even aangewipt, om wat ons kinderen betrof, zo spoedig mogelijk d'n dijk over te steken, de uiterwaard door, naar het zandplaatje! Onvergetelijke tijden. Daar kan een tripje Spanje van nu eigenlijk niet tegenop. Wat dat betreft zijn we veel te veel verwend. Begin jaren zestig werd er door de groentehandelaren gezamenlijk, op vrijwillige basis, (ik hoop dit later nog uit te leggen) een vakantie-rooster opgesteld. Hoe de vakantie werd doorgebracht is in dit verband minder relevant. Belangrijk in dit verhaal is het gegeven, hoe er werd gewerkt als de helft van de groenteboeren afwezig was.

Je moest als ventende groenteboer die mensen zien te bereiken, die op dat moment geen groenteboer aan de deur kregen. M'n vader kocht voor dit doel op een gegeven moment een grote scheepsbel. Een stevig geluidje! Zo hoorde men tenminste dat je er aankwam. Bij de eigen klanten ging je natuurlijk gewoon vragen. Of men nog iets nodig had. De andere mensen bereikte je met dat belgeluid. Die kwamen dan naar de kar. 's Morgens, als je een wijk had waar je als eerste groentehandelaar kwam, kon deze manier van werken een leuke extra verdienste opleveren. We hebben dit altijd als een gezellige tijd ervaren. Voor ons, als kinderen, was er een bijkomstigheid, die deze tijd een extra glans gaf. Onze opoe van moeders kant, woonde bij ons voor. En in de vakantietijd kwamen dan onze neven en nichten daar logeren. Deze gingen dan

Groenteboer Ruub van Houwelingen

ook gewoon mee met de groentewagen. Zo kan het gebeuren dat er nu kamerleden zijn, die vroeger als "groenteboer" in ons dorp hebben rondgelopen (Ir. G.B. v/d Vlies). Door de extra drukte kwam die hulp natuurlijk goed van pas. Zoals ze ons nu vertellen, hebben zij dit altijd met veel plezier gedaan. Om het vakantieveren een extra dimensie te geven, werden er door ons vaak ook nog allerlei verkoopkretten geuit, zoals lange, lange (komkommers), hageltje witte (bloemkool), verse spinazie, enz. enz...! 's Middags was de beurt vaak maar magertjes. Een andere groentehandelaar was je dan al vaak voor geweest. Alhoewel, een enkele keer had je een verrassing. Druk. Druk! Je was dan de eerste die langs kwam. Een gouden beurt, zo'n dag. Ach, je had het nodig.

De scheepsbel werd door ons zeer enthousiast gebruikt, zodanig dat de klepel er uit brak. Geen nood, we beukten nu gewoon met de klepel op de buitenrand van de bel. Dit ging een poosje

goed, geluid zat. Maar de bel was hier schijnbaar niet tegen bestand. Hij scheurde. Boze blikken van vader waren ons deel. Na veel scheepswerven, pijn en moeite lukte het een goede, maar voor die tijd wel dure, scheepsbel te kopen.

Voor die hele scheepsbellengeschiedenis hadden we een gewoon winkelbelletje. Veel groenteboeren deden het met zo'n ding. Zo'n winkelbelletje is nog steeds in mijn bezit. Ook hier is de klepel uit. Deze is echter weer bruikbaar gemaakt. In het ophangpunt is van binnenuit een gaatje geboord, getapt, een oogje eringedraaid. Dan nog een stevig stukje ijzerdraad met aan het uiteinde twee moeren, en je had weer een bel. Ik moet zeggen, het geluid is prima.

Ook was er een jaarlijks uitstapje voor ons. Elk jaar werd bij familie in Utrecht een wintervoorraadge aardappelen gebracht. De wagen werd dan helemaal gelost, vader en moeder in de cabine, en wij tussen de aardappelen achterop de laadbak. Vrij uitzicht. Vele jaren ging dit goed. Op een gegeven moment werden we echter door een wat ijverige politieagent aangehouden. Ja, vader mocht volgens zijn rijbewijs personen vervoeren. Maar de manier waarop dit geschiedde, kon de goedkeuring van deze agent niet wegdragen. Wat werd het daaropvolgende jaar gedaan? Er werden wat platen triplex tegen de zijkanten van de laadbak bevestigd, zodat er niet meer een directe inkijk was. En rijden maar weer. Zo reed je dan richting Utrecht. Ook voor mij onvergetelijk. Zoiets is nu niet meer voor te stellen. Wat dacht U van het volgende? De wagen startte slecht. In Utrecht lukte het nog. Bij Oude Rijn, het was al avond, werd bij vergissing de verkeerde afslag genomen. We reden richting Arnhem. Nou ja, niet zo'n grote ramp. De autoweg was nog tweebaans, dus gewoon keren. Zo druk was het bepaald nog niet. Helaas, de motor viel uit. Het kreng was niet meer aan de praat te krijgen. Wij moesten van de bak af, om hem aan te duwen. Toen

de motor gelukkig weer aansloeg, moesten we er al rijdende op zien te komen. Anders sloeg hij misschien weer af. Moeder heeft thuis ons eerst eens allemaal geteld, of we er wel waren! Nu denk je, als je zo'n verhaal leest, dat is uit lang vervlogen tijden. Het is nog maar dertig jaar geleden.

Natuurlijk gaan we ook nog een stukje langs d'n dijk. Nog steeds de Rivierdijk. Tegenover de oude schoolstoep is een vrij brede uitrit. Aan deze uitrit zat een kolenboer, De Jong. Daarnaast is een woonhuis waar C. van Vliet woonde, één van de directeurs van "De Snelle Vliet". Het bedrijf was toen ook daar gevestigd. De winkel was in het pand waar nu lijstenmakerij De Vroed is. Erboven woonde de andere directeur Van Vliet en achter was de garage. Toen zij verhuisden naar het industrieterrein "de Peulen" vestigde loodgietersbedrijf Aalderink zich er. Daarnaast een vrij nieuw uitziend woonhuis, toendertijd bewoond door De Ruiter. Nu is verhuisbedrijf G. den Dikken er gevestigd. Achter dit woonhuis is in een schuurtje autospuiterij Dubbeldam begonnen. Dit bedrijf zit nu heel wat moderner en beter geoutilleerd op industrieterrein "Het Lange Veer". Nog enkele woonhuizen en dan staan we voor de ijzergieterij van de fam. Versteeg. Een bedrijf dat in de loop der jaren aan heel wat Hardinxvelders en Giessendammers een boterham heeft verschaft. Wat ik me er van herinner is de stank die dit bedrijf op gezette tijden produceerde. Wat een lucht! Het hield het midden tussen aangebrande pannekoeken en rotte eieren. Soms was deze lucht in heel Hardinxveld te ruiken. In latere jaren is dit bedrijf in andere handen overgegaan. Langs het fietspad staat dan eerst nog de kantine van de ijzergieterij. Dan nog wat woonhuizen. In het dubbele blok woont aan de bovenkant de fam. Visser. (Boven en onder heeft in dit verband te maken met de rivier. De bovenkant duidt aan bovenstrooms, d.i. richting Duitsland. Onder is dus richting zee. In de scheepvaart spreekt men van

bergvaart en dalvaart). Achter de fam. Visser woont Hoftijzer en er naast woonde tot voor kort fam. Blokland. Blokland is vele jaren een drijvende kracht geweest bij "de Snelle Vliet". Eerst dus bijna zijn buurman. Men heeft altijd verteld dat hij samen met C. van Vliet haarfijn op elk moment van de dag kon vertellen waar welke bus zat en wie er als chauffeur fungeerde. Over betrokkenheid bij het bedrijf gesproken!

Nog enkele arken liggen er dan in de monding van het "Diepje". In de laatste woont P. van der Plas Jr. Een griendwerker, die nu met straatwerk zijn boterham verdient. In de jaren zestig en zeventig had hij samen met zijn vader de jacht in o.a. de uiterwaarden. Ik ben verschillende keren met hem meegeweest. Onder andere ook op hazenjacht in de Giessendamse polder. Weer een stukje terug, en dan de binnenkant van de dijk. Na bakker Van der Linden kwamen er

enkele stoepen. Onder in de dijk een rij huizen haaks op de dijk. Lastig met venten, zeker als het glad was. In één van deze stoepen woonde eens een jonge vrouw die de kolenboer in "natuura" wilde betalen. Hij er als een haas vandoor. Z'n baas is 's avonds wezen afrekenen. In geld wel te verstaan. De houten schuur die in het "hangen" van den dijk staat was vroeger een timmerwerkplaats. Nu dient hij enkel nog voor wat opslag. Weer wat huizen verder en dan had je een kruidenierswinkeltje Jaap Klijn is er enige jaren eigenaar van geweest. Tevens verkocht hij vogeltjes. In het onderhuis woonde een man die bij onze burens tuinman was. (Onze burens waren de fam. Van der Vlies, directeur van scheepswerf "de Merwede"). Manufacturier Van Wingerden is ook al vele jaren op de plaats te vinden waar hij nog steeds zit. Dan een kleine woning. Voor mij altijd zo'n Hans en Grietje huisje. We zijn nu bij de oude schoolstoep aangeland. Vele kindervoetjes hebben deze treden geroerd, o.a. de mijne. De oude school met de Bijbel was in die

jaren in de ogen van vele dorpsgenoten een plaats waar je niet hoorde. Anderen kwamen er juist graag. Het was de tijd van burgerlijke ongehoorzaamheid, provo's en beatles. Kortweg een rumoerige tijd. Dat was daar te merken. Beatconcerten, stuif-ins e.d. De decibellen die er werden geproduceerd waren soms niet te meten. Ja, ieder z'n meug, zoals een oud Hardinxveld-Giessendam spreektwoord zegt. Vast staat in ieder geval dat de fam. Looy, die in het schoolhuis ernaast woonde, menige slapeloze nacht heeft gehad. De Eben-Haëzerschool heette in mijn tijd nog gewoon School met de Bijbel. Schoolhoofd was meester Boon en daarna meester Boerboom. De huidige directeur is P. Visser. Naast de schoolstoep was het timmerbedrijfje van Egas. Een paar huizen, een stoep, weer een paar huizen en dan de boogbrug. Afstand naar Rotterdam op de fiets volgens de A.N.W.B. wegwijzer 29 kilometer!

T. van Houwelingen.

HOEPMAKERSCURSUS

In het verleden heeft een enkeling van u wel eens gezegd wat meer van het hoepmakersvak te willen leren. Dit is hard nodig, willen wij ook in de toekomst verzekerd zijn van mensen, die in de hoepmakerij van De Koperen Knop demonstraties kunnen geven. Als u interesse heeft om iets van het vak te leren en daar wat tijd aan wil besteden, kunt u dit doorgeven aan het secretariaat. Ook zij, die reeds eerder reageerden, verzoeken wij dit nogmaals te doen.

BOUW SMEDERIJ MET WAGENSCHUUR

Eind vorig jaar dienden wij via de 'Stichting Vrienden van De Koperen Knop' een bouwaanvraag in bij de gemeente Hardinxveld-Giessendam. Hoewel er van die zijde op alle medewerking kon worden gerekend, kon er toch - nog - geen bouwvergunning worden afgegeven. Er werden namelijk twee bezwaarschriften ingediend. Op het moment dat dit wordt geschreven is de afhandeling hiervan nog in volle gang. Verwacht wordt dat er binnenkort daadwerkelijk met de bouw kan worden begonnen.

Voor de financiële haalbaarheid zijn veel bedrijven en fondsen benaderd. Inmiddels is de financiering een heel eind rond. Vermeldenswaard is een bijdrage van de gemeente Giessenlanden, waar de te herbouwen smederij destijds stond. Eveneens vermeldenswaard is de toezegging van bijdragen door het Anjerfonds Zuid-Holland, Van der Mandele Stichting, Provincie Zuid-Holland, en de Gravin van Bylandtstichting. Ook van de zijde van het bedrijfsleven kregen wij positieve reacties. De belangrijkste bijdrage is echter van een anonieme schenker, die de totale kosten van de wagenschuur zal betalen. Degenen van u die ook een bijdrage willen geven voor het gebouw kunnen een bedrag overmaken op een van de rekeningen van onze vereniging.

Besteed uw Vlyt, Ter rechter tydt.

*Het Euer gans door gloeid met Vuur,
Is nu bewercksaam van Natuur;
Dan is het tyd van Fatsoenneere:
ô Mens, bewerckt soo uw Gemoed,
Ter goeder tyd van 's Leevens gloed,
Dat u geen naa berouw turbeere.*

GEVELSTEEN HERPLAATST

Sinds enige tijd bevindt zich in de muur van de hal achter in de Oude Kerk een gevelsteen. Deze steen herinnert aan het feit dat in 1698 de kapel op 'Den Dam' is afgebroken en dat er een nieuwe kerk is gebouwd. De steen zal ooit als een 'eerste steen' in de gevel van de kerk gezeten hebben, maar om de een of andere reden is hij verwijderd.

De steen werd in 1978 door onze vereniging in stukken opgegraven in de buurt van de Wiel. Mogelijk heeft de steen ook nog dienst gedaan als stoepsteen. Dat gebeurde met dergelijke stenen wel meer.

Na de opgraving hadden de resterende brokstukken een zwerversbestaan. Dan lagen ze hier, dan waren ze weer elders ondergebracht. De laatste tijd lagen ze bij Museum De Koperen Knop.

Nadat al langere tijd was gezocht naar een geschikte bestemming werd besloten de steen opnieuw in de kerk aan te brengen.

Dankzij een financiële bijdrage van de Stichting Dorpsbehoud en een subsidie van de provincie Zuid-Holland is de steen gerestaureerd door Van der Sluis & Van Dijk en aangebracht in de kerk.

Op een andere steen achter De Koperen Knop staat met onduidelijke letters het jaartal 1698. Omdat niet duidelijk is hoe deze steen bij de brokstukken paste, werd besloten om deze steen niet toe te voegen. Ditzelfde geldt voor de friezen, die er oorspronkelijk rondomheen gezeten zullen hebben en waarvan nog enkele brokken bewaard zijn gebleven.

MOGELIJKE EXPOSITIE OVER RIVIERVISSERIJ

Onze expositiemogelijkheid in Museum de Koperen Knop hebben wij de afgelopen zomer benut door in aansluiting op de expositie 'Van dik hout...' het in ons bezit zijde timmermansgereedschap uit te stallen.

Het is de bedoeling dat wij de expositiehoek op de museumzolder min of meer permanent ingericht houden met een selectie uit onze depotgoederen of met zaken, waarbij de historie van Hardinxveld-Giessendam of omgeving op een of andere wijze in het licht wordt gezet. Zo denken wij erover om in de toekomst de hoek in te richten met zaken over de visserij. In het depot hebben wij enkele spullen, die hiervoor goed te gebruiken zijn. Er is echter meer nodig om deze deel-expositie goed te laten slagen. Wij doen daarom een beroep op u. Misschien heeft u nog spullen, die wij kunnen gebruiken voor de expositie. Reacties kunt u kwijt bij het secretariaat.

EXPOSITIE OVER KERKZAKEN

Van 28 november 1992 tot en met 16 januari 1993 wil Museum de Koperen Knop een expositie inrichten onder de titel 'Kerkzaken'. Het is de bedoeling dat er van alles uit de kerken in de Alblasserwaard te zien zal zijn. Inmiddels is een groot aantal kerkbesturen aangeschreven, waarop al heel leuke reacties zijn binnengekomen. Hierbij bleek ook dat er nogal wat spullen bij particulieren terecht gekomen zijn. Vandaar dat we op deze plaats ook een oproep doen. Het museum zoekt kerkmeubilair, lampen, psalmborden, kerkbijbels, kerkezakken, avondmaalsstellen, doopen en trouwboeken, enzovoorts. Ook spullen, die men vroeger mee nam naar de kerk, zoals reukflesjes, pepermuntdoosjes en dergelijke zijn van harte welkom. Wij vragen u dringend om ook te reageren als u denkt iets te hebben, maar eraan twijfelt of dat bedoeld wordt.

Reacties: Museum De Koperen Knop, Binnendams 6 te Hardinxveld-Giessendam. Telefoon 01846-11366 (alleen van woensdag tot en met zaterdagmiddag van 13.00 tot 17.00 uur; buiten deze tijden: Evert van Lopik 01846-12232).

WATERSNOOD-EXPOSITIE

Vanaf 23 januari a.s. schenkt De Koperen Knop aandacht aan de Watersnood van 1953. Wij zoeken nog steeds diverse spullen. Wie wil er een oude roeiboot uitlenen, of wat oud (drijf)hout, wie heeft er zelfbeleefde verhalen over de ramp. Ongetwijfeld kunt u nog meer zaken bedenken die bij de expositie goed te gebruiken zijn. Reacties graag naar: J.J. van Houwelingen, tel. 01846 - 17726. De verhalen ontvangen wij graag op schrift.

EEN ANDERE SCHOUW GEVRAAGD

Enige weken terug zouden twee bestuursleden de destijds uit Oud-Alblas gekregen schouw waterdicht maken om deze in een sloot achter het museum te leggen, zodat het behoud voorlopig gewaarborgd was.

Bij aanvang van de werkzaamheden bleek echter dat de schouw doordat deze te lang uit het water was geweest zodanig te zijn weggerot dat er weinig meer te behouden viel. Goede raad was duur. Met 'bloedend hart' is de schouw geamoveerd en afgevoerd naar de Gevudo te Dordrecht.

Helaas zitten wij nu zonder schouw. Wie heeft er een of wie weet er een voor onze vereniging. Want een museum in een voormalige boerderij behoort toch zeker een schouw te hebben.

Reacties graag naar het secretariaat.

HISTORISCHE VERENIGING HARDINXVELD-GIESSENDAM BRENGT NIEUWE KAARTEN UIT

De in Australië wonende oud-Hardinxvelder Dick Blokland heeft voor de Historische Vereniging acht tekeningen gemaakt van bijzondere plekjes in Hardinxveld-Giessendam.

Van deze tekeningen heeft de vereniging een setje aanzichtkaarten laten maken, dat inmiddels aan u is toegezonden. Het is ook te koop voor f 4,90 per setje.

U kunt de setjes halen op een van de volgende adressen:

- HIC, Buitendams 4 (zaterdagmorgen 10.00-12.00 uur)
- IJzerhandel Coenraads, Rivierdijk 344, (tijdens de openingstijden van de winkel)
- Museum De Koperen Knop, Binnendams 6, (woensdag t/m zaterdagmiddag 13.00 - 17.00 uur)
- Secretariaat Buitendams 77.

Ook de originele tekeningen zijn te koop. U kunt erop intekenen in het Historisch Informatie Centrum, waar ze elke zaterdagmorgen van 10.00 tot 12.00 uur te zien zijn.

OVER NATUURLIJKE HISTORIE GESPROKEN

Iedere plaats in Nederland heeft enkele bomen, die een speciale plaats innemen in het dorpsbeeld en daardoor in het hart van de bewoners. Vaak gaat het hier om bomen van al wat oudere leeftijd, die op een plein staan, midden in het centrum van het dorp, die geplant zijn ter gelegenheid van een of andere gebeurtenis, die herinneren aan de plaats waar vroeger een schoolplein was, enzovoort. Wij zijn op zoek naar informatie over dergelijke bomen, die in ons dorp staan of stonden. Ook willen wij graag foto's van de bomen hebben, anecdotes en noem maar op. Reacties graag naar het secretariaat.

OPNIEUW MEDEWERKING GEVRAAGD

Onlangs kwam onze vereniging dank zij bemiddeling van de heer H.A. de Kok in het bezit van een aantal interessante leggers van de Giessen- en Merwedebode. Ze lagen tot voor kort op de zolder van het Brandwijkse café Boerenklaas.

Het aardige van deze ontvangst is dat deze krant qua tijd van verschijning de voorganger was van de Rondom de Giessen, die we reeds bezitten.

In de nu ontvangen leggers staan tal van interessante stukken, waar we u in de toekomst ook via dit mededelingenblad zullen laten meegenieten.

Het is echter erg belangrijk dat wij de krant op micro-fiche kunnen zetten, want door het regelmatig oppakken en inkijken kunnen we zondermeer aannemen dat we over een jaar of tien niets meer hebben.

Wie van de leden weet iemand die in het

bezit is van een apparaat om de gewenste midro-fiches te maken. Of wie is bereid de micro-fiches te verzorgen, nadat wij een archief in de buurt om assistentie hebben gevraagd.
Reacties graag naar het secretariaat.

UITBREIDING RESTAURATIEPLOEG GEVRAAGD

Voorop het mededelingenblad nummer 1 van 1989 stond een foto van de restauratieploeg, die wekelijks actief is in De Koperen Knop. Helaas is het aantal vrijwilligers dat zich op woensdagavond daadwerkelijk inzet voor onze vereniging inmiddels sterk geslonken. Hierin moet op korte termijn verandering komen, zeker nu het smederij/wagenschuur-project voor de deur staat. Behalve dat dit op bouwkundig terrein een aanslag zal doen op de vrijwilligers, is er nadien het inrichten. Honderden voorwerpen moeten worden aangepakt. Er moet worden ontroest, geres-taureerd en geconserveerd. Wie doet mee?
Het bestuur rekent op u allemaal!
Reacties naar het secretariaat.

WIE GAAT DE KLEDINGCOLLECTIE VERZORGEN?

In de tijd van ons bestaan is het aantal depot-goederen hard gegroeid. Dit geldt ook voor de kleding en ander textielgoed. Het is echter de hoogste tijd dat er iemand komt om zich uitsluitend bezig te houden met dit depotonderdeel. Het moet voor een deel opgeslagen worden in een goed afgesloten kast (wie heeft er een, die hij/zij wil afstaan aan de vereniging?) Andere zaken moeten worden opgerold en in zuurvrij papier worden verpakt. Als dit niet snel geregeld wordt, zullen waardevolle zaken uit het verleden niet bewaard kunnen blijven voor het nageslacht.
Het secretariaat rekent op veel reacties.

STRAATNAAMGEVING

Het geven van namen - aan personen of aan zaken - was lange tijd slechts een puur praktische aangelegenheid. Een naam was nodig om iets of iemand te kunnen onderscheiden van de rest. Uit bijgaand stukje uit het dagblad 'De Dordte-naar' van enige tijd terug blijkt dat er tegenwoordig ook met andere zaken rekening gehouden moet worden.

Galeiboeven

Volgens Kramers' Groot Woordenboek en de Dikke Van Dale is een 'laan' een weg met aan weerszijden bomen. De Hardinxveldse commissie voor ruimtelijke ordening echter trotseert moedig de wetten van de Nederlandse taal. Voor een kaal pad wordt de naam Het Laantje gekozen. Schrijnend ook omdat protesten van burgers ten spijt, onlangs nog een aantal bomen langs dit nieuwe pad werd gekapt.

De straatnamencommissie had de naam Het Laantje voorgedragen voordat de bomen verdwenen waren. Nu het groen verwijderd is, zien de leden van de commissie liever dat het oorspronkelijke voorstel wordt geschrapt. Zij vinden dat het nieuwe pad Galeij moet heten. Maar omdat de toekomstige bewoners van het pad bang zijn om met galeiboeven te worden vergeleken, laten de raadsleden die naam vallen. Dat roept een aantal vragen op. Hoe het zit met de bewoners van de Marsstraat? Als de commissie dergelijke criteria hanteert, wordt het hoog tijd de Marsstraatbewoners niet langer te laten leven met de angst dat zij met marsmannetjes zullen worden vereenzelvigd. En mogen de mensen in de Brooshooftstraat worden opgezadeld met de vrees, voortaan met een kwetsbare hersenpan door het leven te moeten gaan? Overigens past de naam Het Laantje wel in het straatnamenbeleid van de gemeente; Hardinxveld heeft ook een Bosstraat die middenin een industrieterrein ligt. Geen bos te bekennen.

Ach, misschien moeten de Hardinxvelders al blij zijn dat ze na de Vinkeweër, de Schoutswээр, de Smalweër en nog een aantal weren niet weer een weer krijgen. Hoewel, Bomenkeerweër zou best wel leuk zijn.

Anne Marie van Westen.

Noot van de redactie:

Waar ligt de wei bij Weideveld, de Nieuweweg is al lang zo nieuw niet meer en Prinses Marijke heet al jaren Christine....

MEER BIJNAMEN GEVRAAGD

Op onze vorige oproep om bijnamen zijn de eerste reacties ontvangen. Er moeten echter veel meer leden (en ook niet-leden) zijn, die bijnamen aan ons door kunnen geven. Graag naast de bijnaam ook vermelden wat de werkelijke naam was - en indien bekend - waar de bijnaam vandaan komt, dus wat de reden van de bijnaam is.

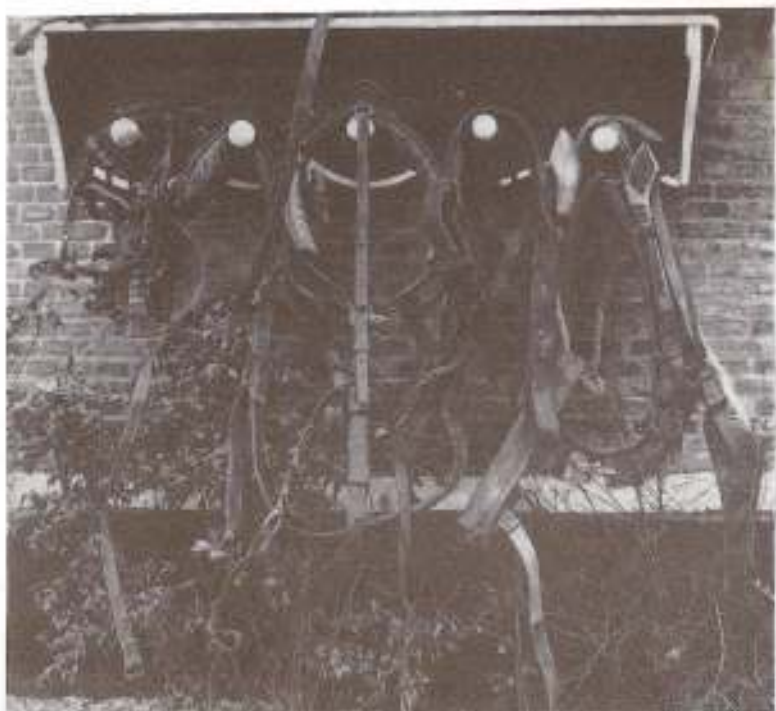
Alle reacties op de oproepen naar het secretariaat: Buitendams 77 te Hardinxveld-Giessendam.

Opnieuw is een markante plek verdwenen. Onlangs heeft men de aan het café De Drie Snoeken staande voormalige visafslag met de grond gelijk gemaakt. Jammer!

De Historische Vereniging 'Het land van Brederode' te Vianen verzocht ons melding te maken van het verschijnen van het REGISTER OP HET DOOP-, TROUW EN BEGRAAFBOEK 1653-1811 VAN DE PAROCHIE VIANEN. Het is voor f 22,50 (bij toezending te verhogen met f 7,50) te verkrijgen door overmaking van het bedrag op postbankrekening 4082285 van genoemde vereniging te Vianen.

EEN INTERESSANTE AANWINST

Enige tijd geleden ontving onze vereniging een oud paardetuig. Het tuig werd geschonken door de heer K. Brandwijk. Bij deze schenking bevindt zich een opmerkelijk zadel. Een gedeelte van het bovenleer van dit zadel is versierd met koperen knoppen die in een zodanig patroon zijn ingezet dat daarmee een rankvormig versieringsmotief ontstond. Tussen deze ranken zijn op dezelfde wijze de letters EWM gevormd en tevens het jaartal 1876. Ofschoon zich binnen ons bestuur geen deskundigen bevinden op dit gebied lijkt het ons dat een zadel met een dergelijke versiering uitzonderlijk is. De letters EWM zijn ongetwijfeld de initialen van de oorspronkelijke eigenaar van het zadel. Ondanks naspeuringen in de registers van de burgerlijke stand hier ter

plaatse, en navraag bij mensen die daar mogelijk iets van wisten, is het ons niet gelukt om te achterhalen wie er achter deze initialen schuilt.

Het is ook mogelijk dat het tuig oorspronkelijk niet uit onze gemeente komt, want iemand meende dat het van een Brabants type is dat hier niet werd gebruikt. Het leer van het zadel is niet meer in al te beste staat en zou eigenlijk gerestaureerd moeten worden. Is er onder u iemand die ervaring heeft met het restaureren van dit soort zaken dan zouden wij dat graag vernemen. Ook voor verdere gegevens en/of suggesties betreffende deze schenking houden wij ons aanbevelen.

M.J.A. de Haan

GENEALOGIE

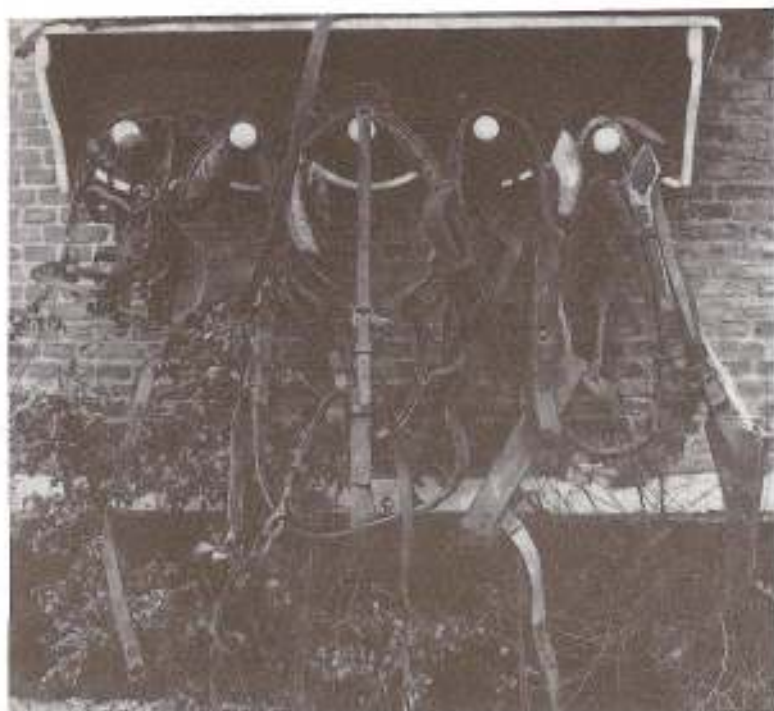
Vorig jaar overleed helaas ons lid de heer A. Tromp. De heer Tromp, Boven-Hardinxvelder van geboorte, hield zich intensief bezig met histo-

risch onderzoek naar de geschiedenis van zijn woonplaats. Een gedeelte van zijn tijd besteedde hij aan het uitspitten van de plaatselijke kerkgeschiedenis maar zijn grootste hobby was de genealogie. Hij hield zich vooral bezig, hoe kan het ook anders, met Boven-Hardinxveldse geslachten. In de loop van de tijd verzamelde hij op dit gebied een enorme hoeveelheid gegevens.

De nabestaanden van de heer Tromp realiseerden zich dat deze nagelaten archieven anderen van groot nut konden zijn. Ze besloten deze te schenken aan onze Vereniging. De overdracht van de stukken vond plaats op 18 mei jl. Ondertussen is alles gesorteerd en geregistreerd en daarmee toegankelijk gemaakt voor belangstellenden. Van de families waarvan gegevens, vaak zeer uitgebreid, in dit archief voorkomen volgt hier een opsomming:

Advocaat, Ambachtsheer, Alblas, Baggerman, Blokland, Boogaard, de Boon, van den Bout, Boxman, den Breejen, den Breejen-Kouwenhoven, den Breejen-Roon, den Breejen-Verdonk, Cleindier, Cuyk, Drescher-Sluimer, Dubbeldam, van Eck, Fladderak, de Geus, Goudriaan, de Haas, de Hek, de Hek-van Loon, Hetteema, van den Heuvel, van den Hil-de Blaauw, Hoekwater, Holleman, Hoornaar, Ippel, de Jong, Kamsteeg, Klop, Klop-Klop, Klop-Leeuwenstein, Klop-Need, Koelewijn, de Kok, de Koning, van de Kooy, Korevaar, Kouwenhoven, Kreukniet, van der Linde, Netten, van Noordennen, Oldemans, Remans, Ritmeester, Roubos, de Rover, de Ruiter, de Ruiter-Deventer, de Ruiter-de Ridder, de Ruiter-aan de Wiel, Schreuders, van St. Maartensdijk, Sootjevis, Stam, Stasse, Swets, Tromp, Verdonk-Holleman, Vermeulen, Verschoor, Versloot, Versteeg, Vlot, Vogel, van de Waal van Dijk-den Breejen, Wervenbos, aan de Wiel en Wisboom.

Behalve gegevens over bovengenoemde geslachten bevat dit archief de hierna genoemde stukken die voor genealogisch onderzoek van groot nut kunnen zijn.

plaatse, en navraag bij mensen die daar mogelijk iets van wisten, is het ons niet gelukt om te achterhalen wie er achter deze initialen schuilt.

Het is ook mogelijk dat het tuig oorspronkelijk niet uit onze gemeente komt, want iemand meende dat het van een Brabants type is dat hier niet werd gebruikt. Het leer van het zadel is niet meer in al te beste staat en zou eigenlijk gerestaureerd moeten worden. Is er onder u iemand die ervaring heeft met het restaureren van dit soort zaken dan zouden wij dat graag vernemen. Ook voor verdere gegevens en/of suggesties betreffende deze schenking houden wij ons aanbevolen.

M.J.A. de Haan

GENEALOGIE

Vorig jaar overleed helaas ons lid de heer A. Tromp. De heer Tromp, Boven-Hardinxvelder van geboorte, hield zich intensief bezig met histo-

risch onderzoek naar de geschiedenis van zijn woonplaats. Een gedeelte van zijn tijd besteedde hij aan het uitspitten van de plaatselijke kerk-geschiedenis maar zijn grootste hobby was de genealogie. Hij hield zich vooral bezig, hoe kan het ook anders, met Boven-Hardinxveldse geslachten. In de loop van de tijd verzamelde hij op dit gebied een enorme hoeveelheid gegevens.

De nabestaanden van de heer Tromp realiseerden zich dat deze nagelaten archieven anderen van groot nut konden zijn. Ze besloten deze te schenken aan onze Vereniging. De overdracht van de stukken vond plaats op 18 mei jl. Ondertussen is alles gesorteerd en geregistreerd en daarmee toegankelijk gemaakt voor belangstellenden. Van de families waarvan gegevens, vaak zeer uitgebreid, in dit archief voorkomen volgt hier een opsomming:

Advocaat, Ambachtsheer, Alblas, Baggerman, Blokland, Boogaard, de Boon, van den Bout, Boxman, den Breejen, den Breejen-Kouwenhoven, den Breejen-Roon, den Breejen-Verdonk, Cleindier, Cuyk, Drescher-Sluimer, Dubbeldam, van Eck, Fladderak, de Geus, Goudriaan, de Haas, de Hek, de Hek-van Loon, Hetteema, van den Heuvel, van den Hil-de Blaauw, Hoekwater, Holleman, Hoornaar, Ippel, de Jong, Kamsteeg, Klop, Klop-Klop, Klop-Leeuwenstein, Klop-Need, Koelewijn, de Kok, de Koning, van de Kooy, Korevaar, Kouwenhoven, Kreukniet, van der Linde, Netten, van Noordennen, Oldemans, Remans, Ritmeester, Roubos, de Rover, de Ruiter, de Ruiter-Deventer, de Ruiter-de Ridder, de Ruiter-aan de Wiel, Schreuders, van St. Maartensdijk, Sootjevis, Stam, Stasse, Swets, Tromp, Verdonk-Holleman, Vermeulen, Verschoor, Versloot, Versteeg, Vlot, Vogel, van de Waal van Dijk-den Breejen, Wervenbos, aan de Wiel en Wisboom.

Behalve gegevens over bovengenoemde geslachten bevat dit archief de hierna genoemde stukken die voor genealogisch onderzoek van groot nut kunnen zijn.

Overzicht huwelijken Alblasserwaard,	17e eeuw
Overzicht huwelijken Hardinxveld,	1775-1811
Overzicht begraven Boven-Hardinxveld,	1656-1725
Aantekeningen rekeningen Heilige Geest Armmeesters Boven-Hardinxveld,	17e eeuw
Aantekeningen rekeningen Kerkmeesters Boven-Hardinxveld,	vanaf 1756
Index begraafregister Hardinxveld,	1695-1759
Index gaarderregister Hardinxveld,	1766-1805
Index register van aangegeven lijken Hardinxveld,	1806-1811
Index weeskamer Hardinxveld,	1616-1708
Index lidmatenregister Hardinxveld,	1638-1723
Index notarieel protocol Pieter Backer,	1674-1691
Index notarieel protocol Hendrick Backer,	1693-1726
Inden rechterlijk en notarieel archief Hardinxveld,	1648-1784
Copie doopregister Boven-Hardinxveld,	1638-1704

Met deze aanwinst heeft het genealogisch archief van onze Vereniging een enorme en zeer waardevolle uitbreiding ondergaan die voor velen tijdrovend zoekwerk in andere archieven kan besparen. Wij zijn de familie Tromp daarom ook zeer erkentelijk voor deze schenking.

M.J.A. de Haan

HARDINXVELDERS ELDERS

Dat vele inwoners van ons dorp naar elders trokken en zich hebben beziggehouden met belangrijke werkzaamheden is bekend. Mevrouw J. Swen-van der Plas uit Haarlem zond ons kopieën, waaruit wij het volgende doorgeven.

Uit het gedenkboek 125 jaar Vondelpark:

Vanaf het begin stond de initiatiefnemers een park voor ogen van de Singelgracht tot aan de Amstelveenseweg. Geld daarvoor was er aanvankelijk niet en evenmin had de commissie al alle

benodigde gronden in handen. Daar tot op 1 mei 1896 de grens tussen Amsterdam en Nieuwer-Amstel dwars door het geplande park liep en ook het bestuur van de Binnendijksche Buitenveldersche polder zeggenschap had over de beoogde terreinen, moest vooraf van deze instanties de vereiste vergunningen worden verkregen. Desondanks besloot de commissie niet langer te dralen en alvast een deel van het park te realiseren. Op 18 mei 1864 begon A.W. Swets, aannemer uit Hardinxveld, met het uitgraven van de waterpartij tot op een diepte van twee meter en het 'macadamiseeren' (van een steenslaglaag voorzien) van de wegen. Deze wegen liepen eenvoudig dood in het weiland, als een teken dat men deze metamorfose van het poldergebied wilde uitbreiden.

Uit een andere bijdrage komt het volgende:

Stadsingenieur Van Niftrik, die in 1864 juist in dienst van de gemeente Amsterdam was getreden, heeft het bestuur van het park advies gegeven over het hardmaken van de wegen. Dit werk was afzonderlijk aanbesteed en aangenomen door de aannemer W.A. Swets te Hardinxveld. Voor de onderbaas van die aannemer, Wouter Egas, is dit werk van blijvende betekenis geweest, want hij is de eerste opzichter van het park geweest en hij heeft die functie tot zijn overlijden in 1887 bekleed.

In het jaarverslag 1888 is opgenomen:

Sedert ons laatste Verslag ontvielen ons het mede-lid van ons bestuur Mr. Herman J. van Lennep en de opzichter W. Egas. Beiden zeer verdienstelijke mannen, ieder in hun eigen kring in hoge mate geëerd. Wij zijn niet bij machte hier hunne verdiensten naar behooren toe te lichten; zij waren van den beginne af voor het Vondelpark met ons werkzaam en hun verscheiden vervulde de achterblijvenden met grooten weemoed. Tot opzichter stelden wij aan, na ene moeilijke

keuze uit tal van sollicitanten, allen flinke mannen, die weten te werken, D. van der Plas, vroeger aannemer te Hardinxveld.

Zoo hopen wij nog vele jaren voort te gaan het Vondelpark te besturen tot lust en tevredenheid van Amsterdam's ingezetenen, op wier steun - die ons steeds geschonken werd - wij ook nu verder rekenen.

Noot van de redaktie:

Laatstgenoemde is de grootvader van mevrouw Swen, Dirk van der Plas, geboren op 4 mei 1851 in Neder-Hardinxveld, hij trouwde op 6 juni 1872 met N. van Andel, die uit Boven-Hardinxveld kwam. Hij is van juni 1888 tot oktober 1919 hoofdopzichter van het Vondelpark geweest.

Een detail
van het
Oranjemuseum

REACTIES

Op de foto op pag. 24 van het vorige mededelingenblad staan van links naar rechts: Joost aan de Wiel, Andries Schreuders, Kees Paans.....

Amersfoort. Teunis Versteeg en Bas Versteeg. Dit werd doorgegeven door mevrouw T. van de Minke-
lis. De foto is gemaakt op het strandje net 'boven de sluis'.

Ook mevrouw Van der Giessen gaf de naam van een van de personen door.

De heer Joh. de Jong reageerde op het verhaal van mevrouw Kazen-Stout in het vorige blad met de volgende aanvullingen:

1. Het was niet "pukkie" maar Puksie"
2. Nederveen-schilder en drogist was naast Drogisterij de Wiel.
3. Cees van der Meijden, sigarenwinkel is niet vermeld.
4. Ook Overgauw de groenteboer. Deze was waar nu zijn zoon nog een opslag van rommel heeft.
5. Bakker Stout was gevestigd naast waar nu het Knollenland is.
6. De bakkerij van Bakker Stout had een naam. Ik meen bakkerij "De Alblasserwaard".
7. Deze bakker Stout was een oom van mevr. Kazen-Stout.
8. Bakkerij Van Wijngaarden is niet later bakker Stout maar bakker Nout.
9. Koorevaar de groenteboer was eerst Jan den Toom, elektriciën.
10. Toen Jan den Toom in minder goede doen kwam, betrok hij het winkeltje dat aan de Protestantenvond verbonden was.

BOOMGAARD EN WIELBEPLANTING GEKAPT

Ondanks vele jaren van zorg gebeurde op 5 mei jl. het onvermijdelijke. De hele boomgaard en de bomenrij langs de zuidkant van de Wiel in de Peulenstraat werd omgezaagd. Dit gebeuren was voor ons aanleiding om zowel het gemeentebestuur als de aannemer die op de plaats huizen zou gaan bouwen onze verontwaardiging in een brief ken-

baar te maken. Het Kompas werd gevraagd onderstaande ingezonden brief op te nemen.

11-5-1992

INGEZONDEN BRIEF VAN DE HISTORISCHE VERENIGING
AAN DE INWONERS VAN HARDINXVELD-GIESSENDAM

ZAAGZIEKTE

De afgelopen week is een van de laatste stukjes oude beplanting uit het midden van Hardinxveld-Giessendam verdwenen. Voor de bouw van enkele huizen langs de Wiel in de Peulenstraat zijn - op een oude kastanje na - alle bomen, struiken en planten verdwenen. Na deze gebeurtenis was er een schok merkbaar in Hardinxveld-Giessendam. Menigeen realiseerde zich dat ons dorp een dorp zonder ziel was geworden.

Na de Tweede Wereldoorlog kreeg de beeldhouwer Zadkine de opdracht een beeld te maken voor het verwoeste Rotterdam. Het werd het bekende beeld "Stad zonder hart", want zo ervoer de beeldhouwer het toen hij tijdens een treinreis door Rotterdam reed.

Toen vorige week de voormalige boomgaard langs de Wiel met alle overige beplanting "rücksichtslos" was gekapt, was Hardinxveld-Giessendam een dorp zonder ziel geworden. Onze Vereniging kreeg veel reacties van leden te horen. Ook anderen bleken zeer geschokt over wat er was gebeurd. Ondanks 12 jaar bemoeienis door onze Vereniging tot behoud van datgene wat onze voorouders ons hebben nagelaten. Ondanks afspraken, die mede dankzij de Stichting Dorpsbehoud Hardinxveld-Giessendam met betrokkenen waren gemaakt. Hoe ver zijn wij in een welvarend land als Nederland al "teruggeleden". Met iemand een mondelinge afspraak ergens over maken kan niet meer. Zelfs als er van de afspraken een verslag wordt gemaakt, is de nakoming nog niet gewaarborgd. Het

is heel erg jammer dat je op een dergelijke wijze voor de gek wordt gehouden. In het vervolg moet kennelijk alles juridisch worden geregeld. Jammer!

Hoewel het nauwelijks in de schaduw kan staan van het feit op zich, is ook het moment van uitvoering zeer betreurenswaardig. Op het tijdstip dat het groen bruisend tot leven komt, wordt het met één simpele handeling vernietigd. Juist op een moment dat veel vogels een nest aan het bouwen zijn of reeds hebben gebouwd, worden de bomen en struiken, die de basis voor deze nesten vormden, zonder enige terughoudendheid gekapt. Thans, anno 1992, heeft iedereen het over ons milieu, dat beschermd moet worden. Zelfs ons Koninklijk Huis propageert dat wij bomen moeten planten. Dat wij echter milieubewuster worden blijkt niet uit wat er nu is gebeurd. Sommigen springen wel heel erg slordig om met hun woonomgeving. Er zijn meer bomen omgezaagd dan voor de toekomstige uitvoering van het bouwplan nodig is.

Overal in ons dorp verdwijnt van alles. Dit geldt voor bebouwing. Het geldt ook voor de beplanting en de bomen. Op die manier wordt de door jarenlange verschijning opgebouwde "energie" in één klap teniet gedaan. Men haalt overal de sfeer uit ons landelijke dorp. Met één ferme zwaai met een motorzaag is er weer een groeiproses van veertig, zeventig of honderd jaar vernield, "vermoord"! De voor de "moord" op de bomen en de boomgaard langs de Wiel verantwoordelijke personen hebben kennelijk geen kinderen en kleinkinderen, die ook recht hebben op een menswaardig bestaan. Zij zullen een gezond milieu op hoger prijs stellen dan hun ouders en grootouders!

Laten wij allen zeer waakzaam zijn, dat zoiets nooit, maar dan ook echt nooit weer, gebeurt!

het bestuur van de
HISTORISCHE VERENIGING
HARDINKVELD-GIESSENDAM

'De Wiel' in beter dagen

Helaas nam "Het Kompas" de brief niet op, maar integreerde stukjes eruit in een redactioneel artikel. Later bleek dat er al geruime tijd terug afspraken waren gemaakt, onder andere over het laagblijvende groen tussen de te bouwen huizen en de Wiel. Natuurlijk werd daarover tegen derden niets gezegd. Dit laaggroen lijkt leuk maar de werkelijkheid zal straks anders zijn. Het is begrijpelijk dat iemand die daar een huis koopt wil genieten van het uitzicht over de Wiel. Dit wil nog niet zeggen dat je dan alles maar moet weghalen. Sterker nog, door wat er nu is gebeurd is de waarde van de nieuwe woningen al bij voorbaat verlaagd. Als "de sky-

line" wordt onderbroken door een aantal statige bomen, waar men onderdoor kan kijken, zal dit het woongenot zeer ten goede komen. Ook het aanzicht van de huizen zal daarmee sterk verbeteren.

Het bestuur

HET BEHOUD VAN ZALMSCHOUWEN

Op 12 juni vorig jaar werd de 'Vereniging tot behoud van de zalmschouw' opgericht. Een feit dat wij van harte toejuichen. Als eigenaar van een dergelijke boot hebben wij ons direct als lid van deze vereniging aangemeld. Wij hopen dat wij op deze manier er aan meewerken dat de zalmschouwen in stand blijven. De beheerder van onze drijverschuit, de heer Bas de Ruyter, doet er in elk geval alles aan om ons exemplaar tot in lengte van dagen goed te houden. Hij vertegenwoordigt ons ook in de nieuwe vereniging. De heer De Ruyter wordt hierbij tegenwoordig geassisteerd door de heer A.C. Dijker. Onderstaand geven wij u een artikel door, zoals wij dit aantreffen in 'De Beun', de periodiek van de Vereniging tot behoud van de zalmschouw.

HET ZEILDOEK

(door: Thomas Westerhout)

Iets over de historie van het zeildoek van zalmschouwen.

Het zeildoek werd gemaakt van katoen, hennep en vlas en het kwam in de handel als katoendoek, karrel (hennep) en linnen (vlas). Omstreeks 1769 lezen wij dat in Holland uit hennep uitstekend zeildoek werd vervaardigd. In 1830 maakten de Nederlandse zeildoekweverijen maar liefst zeven soorten Hollands zeildoek, te weten twee soorten in "best breed" en vijf in "best smal". Verder

was het "Brabants karreldoek", "Russisch linnen", "Vlaams linnen" of "Moscovisch ravendoek" bekend.

In 1831 was er in de Verenigde Staten een fabriek voor katoenen zeildoek. Daar was dit reeds veel in gebruik in de negentiende eeuw. Het doek werd in dikte onderscheiden door nummers.

Nummer 1 is het zwaarste doek, dit werd op de zeevaart ondermeer gebruikt voor stormzeilen e.d. Op de zeevaart gebruikte men meestal zeilen van de nummers 1, 2, en 3.

Op de binnenvaart had men de hogere nummers. Wel bekend is dat het z.g. reddingskleed, nu nog in gebruik bij de binnenvaart, van het nummer 6 was. Op de zalmschouwen in de 20e eeuw gebruikte men voor de zeilen meestal nummer 10 en voor de huik werd meestal katoendoek nummer 8 (geprepareerd) het meest gebruikt. Oudere zeilmakers herinneren zich van overlevering nog wel de andere soorten, maar zeggen hier niet mee gewerkt te hebben. Het karreldoek werd gebruikt bij de Marine.

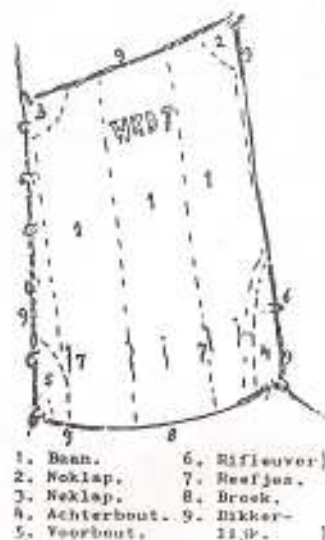
Deze doeken werden bij de zeilmakers afgeleverd in banen van 33 meter lang en 0,61 meter tot 0,80 meter breed. Ook later zag men smallere banen katoendoek vanaf 0,51 meter.

Door de zeilmakers werden uit deze banen kleden gesneden en deze werden aan elkaar genaaid, met een dubbele naad. Voor de zalmschouwen was deze naad nabij de lijken ongeveer 4 cm breed, bij de overige naden zag men wel smallere naden. Daarvoor gebruikte men zeilnaalden vanaf nummer 8 tot nummer 14 en zeil en lijken garen dat dikwijls dubbel genomen werd.

De lijken werden aan het zeil genaaid met het lijkengaren dat wel 4 of 8 keer dubbel genomen werd. Bij zeilen van zalmschouwen meestal 4 keer dubbel. Later in deze eeuw naaide men het lijk niet meer aan het kleed maar in de zoom. Op de hoeken, daar waar de meeste kracht op het zeil kwam, waren de lijken het zwaarst. Op de schoothoek, halshoek, nekhoek en nokhoek treffen wij

altijd de zwaarste lijken aan. Bij de tuigen op de zalmschouwen zijn op het sprietzeil het voor- en bovenlijk het dikst. Hier treffen wij bij de fok het voorlijk, de nok en de schoothoek aan met het zwaarste lijk.

Het achter- en onderlijk van het zeil waren voorzien van een dunne lijk. De dikke en dunne lijken werden met een rotssplits (uitgedunde splits) aan elkaar gesplitst. Op de diverse nagemeten lijken komen wij bij de dikste lijken op 13 mm tot 15 mm uit, terwijl de dunste lijken van 9 mm tot 11 mm werden gemeten op de zalmschouwen. De zeilen hadden diverse verdubbelingen welke dienden om het zeil te versterken en tegen uitscheuren te behoeden. De meeste zeilen op de zalmschouwen hadden geen lange voorbouts langs het voorlijk. Vrij algemeen zagen we op de sprietzeilen en fokken wel de achterbouts. Deze achterbout was een kleeddoek die liep over de laatste baan van de schootdoek tot net boven de rifleuver en daar was aangebracht. Zag men bij binnenvaarders wel dat de achterbout de breedte

besloeg van één hele baan, bij zalmschouwen besloeg deze achterbout meestal de helft van de laatste baan of iets meer. Verder waren altijd aanwezig de nok-, nek- en halslappen. Deze lap- pen werden doorgaans opgenaaid nabij de betref- fende hoeken. De broek van een fok of sprietzeil is bolvormig uitgezakt, gaande van de schoot tot halsdoek. Met het op maat snijden waren zij uitgehold of uitgegild.

Voor de meestal aanwezige reeftouwen waren mot- ten in het zeil genaaid of koperen stempelkousen geperst. Bij de binnenvaart vond men hier ver- sterkingslappen onder, zodat het zeil niet snel zou uitscheuren, bij de vissers was dit niet gebruikelijk. De mot of leuver was aanwezig in de fok en het sprietzeil in de nek, nok, hals en schoothoek. Deze waren meestal gemaakt van een streng touwwerk van viermaal de lengte van de kous en om het lijk. Als men een mot maakte nam men eerst de maat met een enkel part rond de kous en nestelgaten, daarna werd de mot verder afgewerkt zonder kous. Was men hiermee klaar, dan rekte men de mot op (taarsen) en men sloeg de kous in de mot. De spietleuver was meestal wat groter en dik- wijls bezet met een bindsel, omdat men dikwijls de spriet door dit oog moest steken. De leuver bleef dan zitten tegen de borst van de kop van de spriet zodat de nok van het zeil niet kon zakken.

Bij het uitnemen van de spriet viel het zeil plat (het z.g. platvallen) en de visser rolde het zeil op langs de mast. Met de gaarde bond

hij het zeil op en de schoot werd meestal opge- bosd en halverwege de mast vastgeknoopt naast het opgerolde zeil. Tegenwoordig gebruikt men meestal een grootzeilval om het sprietzeil te hijsen en te strijken. Tegenwoordig wordt niet dagelijks meer gezeild en daarom wordt het zeil dikwijls afgenomen om snel verrotten en extra slijtage tegen te gaan. De halssleuver (voorzien van een stalenkous) is voorzien van de halsreep. Deze ging door de mastring en hield het spriet- zeil aan de onderste voorhoek strak en vast. Aan de versterkte schoothoek was eveneens een leuver gesplitst, waaraan de schoot vastzat.

Op de zalmschouwen bestond de schoot meestal uit één enkel touw dat zonder hulp van blokjes of schijven in de hand werd gehouden. Deze schoten bestonden meestal uit hennep of manillatouwwerk. Het zachte katoentouwwerk wat men wel op de jachten zag, zal men bij de visserman niet zijn tegengekomen!

Hoewel op de meeste tuigen reeftouwtjes aanwezig waren werden deze zelden of nooit gebruikt. De meeste zalmschouwen waren ondertuigd dus konden wel een halve storm hebben. Bovendien kon de visser het zich niet permitteren om bij harde wind thuis te blijven, daarom was het zeilopper- vlak aan de kleine kant. Tevens speelden fakto- ren als snelheid en haast in die jaren een on- dergeschikte rol.

Mede hierdoor genoten de zalmschouwen een repu- tatie dat het stoere zeewaardige schepen waren die bijna niet omver te zeilen waren.

Aan maten en afmetingen van de zeiltuigen moet men zich niet vastklampen maar meestal kwamen bij de volgende te noemen types de vierkante meters zeil voor die erachter zijn vermeld:

Meerkoet	= 8 m ²
Fannie	= 10 m ²
Driekwartier	= 12 m ²
Volle of hele boot	= 14 m ²
Grote of zegenboot	= 16 m ²
Werkendammer	= 22 m ²

Bij nameting van diverse tuigen kwam men nogal eens tot andere uitkomsten, daar iedere visser en zeilmaker zijn inbreng had. Van de nok van het sprietzeil liep een gaarde naar de kuip die bij het voor de wind zeilen werd gebruikt om te voorkomen dat de spriet naar de mast zou gaan en een kuil in het bovenlijk en boven eind zou vallen.

Om het verweren en inwateren van het zeiltuig te voorkomen werden het tuig en het touwwerk regelmatig met het vistuig in de taanketel gestopt en meegetaand. Dit verlengde de levensduur aanzienlijk. Zeilen die veel waren getaand kregen een mooie donkerbruine kleur. Het nadeel was wel dat het touwwerk, de lijken e.d. harder en stijver werden naarmate meer was getaand. Op de dag van vandaag ziet men nog redelijk veel oude zeiltuigen op de zalmschouwen. De fok werd gehesen d.m.v. de fokkeval die werd vastgezet op de kikker die op de voorzijde van de mast was gemonteerd. Deze kikker was aangebracht net boven de roeidoft en net onder de vertandingsklos op de mast. Het hijsen geschiedde door een eenvoudig metalen hijsblokje of een door de visser eigengemaakt houten blokje dat boven de hommer aan de splits van de stalen voorstag of aan de mastband was gemonteerd. De fok werd met behulp van metalen ringen die in het voorlijk waren gesplitst langs de voorstag gehesen en gestreken. Boven de fok was dikwijls een loden balletje (de z.g.n. steurkogel) gemonteerd. Door het gat van de steurkogel ging de voorstag. Door het gewicht van de steurkogel zakte de fok beter en bleef de fok ook beneden op de huik liggen. Deze steurkogel was ongeveer 600 gram zwaar, deze was vroeger bevestigd aan de onderreep van het steurnet.

Omdat de mast dikwijls uitgenomen moest worden, tijdens het roeien e.d. werd nooit een wimpel gevoerd op de piek. Dit zag men wel bij de grotere vissersschuiten zoals de botters e.d. Deze wimpel zou te snel stuk gaan en bovendien werd

door de schrijnende armoede in de meeste vissersgezinnen geen geld verspild aan een dergelijke luxe. Het zeiltuig op de zalmschouw was sterk, zwaar, deugdelijk en bovendien functioneel.

De meeste tuigen voor de zalmschouwen werden gemaakt bij Monster te Gorinchem, van Elzelingen te Werkendam, Wuyten te Geertruidenberg en de Boer te Oud-Beyerland. Ook had men in de diverse vissersplaatsen diverse mensen zitten die dit handwerk verrichtten, zij het op beperkte schaal, zoals Borg te Woudrichem e.d. Door de motorisering van de binnenvaart en het uitsterven van de rivier visserij zijn van deze zeilmakersbedrijven er nog maar enkele over. Daar kan men met de nog aanwezige kennis en ervaring zich, voor zijn zalmschouw, nog een deugdelijk ouderwets zeiltuig aan laten meten.

Uit: 'De Beun'.

Wat zal de dijkverzwaring hier teweeg brengen?

BOEK OVER WONEN VOOR SPECIALE PRIJS TE KOOP

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Woningbouwvereniging 'Hardinxveld-Giessendam' verschijnt er begin oktober een boek, getiteld 'Wonen aan Giessen en Merwede'. In honderd pagina's schetst de voorzitter van onze vereniging hierin de historie van het wonen en de geschiedenis van de woningbouwvereniging. Echter vooral het wonen op zich komt in het boek aan de orde, compleet met plee, voorkamer, klompenhok, bedstee en noem nog maar andere tot historie geworden zaken op.

In het boek zijn naast foto's ook schilderijen en aquarellen van Evert van Lopik opgenomen.

Ter informatie treft u onderstaand de inhoudsopgave aan:

1. Wonen in vroeger tijd
2. Wonen aan de dijk
3. De sociale en economische situatie rond 1900
4. De woningwet van 1901
5. De vereniging 'volkshuisvesting'
6. De woningbouwvereniging 'Giessendam'
7. Woningbouwvereniging "Hardinxveld-Giessendam"
8. De Buldersteeg, de Nieuweweg en de Sluisweg
9. De nieuwbouwwijken
10. Voorkamers, woonkeukens en bedsteden
11. Kookplaatsen en het interieur
12. Plees, schuren en moestuinen
13. Over bouwmaterialen

Het boek is vanaf begin oktober te koop voor f 30,00. Leden van onze vereniging krijgen een eenmalige korting van f 5,00 en betalen dus slechts f 25,00. Deze kortingsprijs geldt alleen als u het boek komt halen in het Historisch Informatiecentrum (Buitendams 4) op zaterdagmorgen van 10.00 tot 12.00 uur. Let op: de voorraad is beperkt!

Het boek is daar vanaf 3 oktober 1992 te koop. Als u het boek toegezonden wilt krijgen dient u hierover contact op te nemen met het secretariaat. U betaalt dan wel f 8,50 extra wegens verpakking en portiekosten.

BOEKRECENSIES

5 JAAR OPEN MONUMENTENDAG

Ter gelegenheid van het eerste lustrum is er een boek verschenen, waarin een globaal overzicht wordt gegeven van vijf jaar Open Monumentendag (1978-1992). Het schetst een beeld van de mensen achter de organisatie en van de bezoekers. Er zijn veel foto's in opgenomen.

Het boek kost f 11,95 en is te bestellen bij de Stichting Open Monumentendag, Sint Antoniesbreestraat 69, 1011 HB Amsterdam, Tel. 020-6277706 - ISBN 90 71107 28 0.

BLAEU - DE GROTE ATLAS VAN DE WERELD IN DE 17DE EEUW

Bij Uitgeverij Robas (Postbus 90, Landsmeer) verscheen onlangs een herdruk van deze schitterende atlas vol historische kleurenkaarten. De heruitgave vond plaats in samenwerking met de 'Royal Geographical Society' en mag mede daarom als een wetenschappelijk werk worden gezien. Een groot aantal landen uit de gehele wereld is erin opgenomen, uiteraard ook ons land. Op een van de vele kaarten staan zelfs Giessendam en Hardinxveld aangegeven. De atlas is een waardig bezit. *Het boek is niet in de boekhandel te koop. Het is te bestellen bij genoemde uitgever.*

MIEKE DORRESTEIN: AARDAPPELS MET LAWAAISAUS

Vorig jaar verscheen er een jeugdboek, bestemd voor kinderen vanaf 10 jaar over de situatie in de Biesbosch rond 1935. De hoofdpersoon in deze jeugdroman is Corné, die na het verlaten van de - lagere - schoolbanken met zijn vader mee moet, de vriend in. Op een voortreffelijke wijze wordt beschreven hoe Corné het leven in de keet, in de vriend en op de ka ervaart. Armoede en hard

werken, geplaagd worden door de griendwerkers, vooral toen Corné's vader overleed tengevolge van een verwonding bij het hakken van griendhout. De ontmoetingen met de boer van wie de grienden zijn, met de stroper die het voor hem opneemt en met nog meer alledaagse dingen, zoals onze voorouders het zelf hebben meegemaakt. Een prachtig boek, voor elk kind dat op een of andere manier griendwerkers in zijn voorgeslacht had. En wie heeft dat niet. Dus beslist lezen. Maar ook voor de ouders is het aan te bevelen.
 ISBN 90 216 12321 -192 pag. - geïllustreerd - f 28,95 - gebonden - Ploegsma, Amsterdam 1991 - boekhandel.

HISTORISCHE REEKS LAND VAN HEUSDEN EN ALTENA - DEEL 2

In dit lezenswaardige boek komt een aantal artikelen aan de orde, die ook voor ons - aan de overkant van de river - zeker het lezen waard zijn. De artikelen handelen achtereenvolgens over:

- De politisering van het Heusdens leesgezelschap 1782-1787.
- Ds. S.H. Buytendijk en zijn ambtsperiode in Veen.
- Een aanzet tot nader onderzoek naar de Werendamse bevolking, de economische initiatieven en de financiering ervan gedurende 1875 - 1881.
- Hartog Jacob de Vries, joods dichter te Dussen.
- De orgelhistorie in het land van Heusden en Altena.

Daarnaast worden enkele boeken uit het gebied nader ingeleid.

St. Hist. Reeks Land van Heusden en Altena, Demer 30a, 5256 ZH Heusden - 164 pag. geïllustreerd.

HET NEDERLANDSE LANDSCHAP - EEN HISTORISCH GEOGRAFISCHE BENADERING

Over hoe het natuurlandschap van eeuwen terug is omgevormd tot cultuurlandschap handelt een boek

dat hiermee een actueel overzicht geeft van de hedendaagse kennis op dit gebied.

Het boek is verdeeld in 9 hoofdstukken, die elk een eigen onderdeel van het landschap beschrijven. Voor onze streek zijn de hoofdstukken 3 (Het rivierkleilandschap) maar nog meer 4 (Het agrarische veenlandschap) van bijzonder belang. Echter ook de andere hoofdstukken zijn het lezen meer dan waard. De auteurs hebben kans gezien om in weinig woorden een langdurige ontwikkeling weer te geven, op een wijze zodat het voor iedereen te begrijpen is.

ISBN 90 5345 003 3 - Matrijs, Utrecht 1991 - 120 pag. - geïllustreerd - boekhandel - f 29,90.

LANDSCHAPPEN IN ZUID-HOLLAND

Een schitterend ogend boek verscheen dit jaar bij de Staatsuitgeverij, in co-productie met de Provincie Zuid-Holland. In 14 hoofdstukken worden alle landschapsaspecten, uitgebreid voorzien van illustraties, aan de orde gesteld. Ontstaan, ontwikkeling en de huidige stand komen erin aan de orde. Het lezen is zeer de moeite waard. Het is daarnaast ook een kado-boek, waarmee voor de dag kan worden gekomen.

ISBN 90 399 01872 - SDU, Den Haag 1992 - 208 pag. - geïllustreerd - boekhandel - f 29,90.

POEDERS, PILLEN EN PATIENTEN TE SLIEDRECHT.

Ter gelegenheid van het feit dat in Sliedrecht meer dan een eeuw de geneesmiddelenvoorziening door apothekers wordt verzorgd is er een boekje uitgegeven, geschreven door Ir. W. Bos Jzn. Het boekje geeft een goede weergave van de ontwikkelingen op dit terrein van 1887 tot heden.

Verkrijgbaar in het Museum aan de Kerkbuurt in Sliedrecht.

DE BRIJHAPPERS/EEN VERZAMELING SLIEDRECHTSE BIJNAMEN

De Oudheidkundige Vereniging 'Sliedrecht' heeft een boekwerkje uitgegeven met bovengenoemde titel. Het is een boeiend boekje geworden. Naast

de lange rijen met bijnamen is in enkele gevallen ook de herkomst vermeld, hetgeen zeer lezenswaardig is. De redactie schrijft op de laatste bladzijde dat men het noodzakelijk vond dit stukje verleden niet verloren te laten gaan en daarom werd het ook voor het nageslacht, vastgelegd. Wij zijn het daar geheel mee eens.
Verkrijgbaar bij de boekhandel - Prijs f 7,50.

ZEG NOU ZELLE F MINS

Bij de Stichting Streektaal Alblasserwaard en Vijfheerenlanden is het boek "zeg nou zellef mins" uitgegeven van de hand van de heer P. Verhagen. Voor wie niet genoeg kan krijgen van dialect is dit een leuk boekje. Er verschijnt veel op dit terrein, maar deze uitgave is zeker de moeite waard.
ISBN 90 73442 036 - Verkrijgbaar bij de boekhandel - Prijs f 14,95.

KOFFIE

Hoewel het boekje ogenschijnlijk weinig met de plaatselijke geschiedenis uit te staan heeft, brengen wij het toch onder uw aandacht. Waarom? Omdat onze leden heel wat kopjes koffie per jaar nuttigen. Dat deed ook hun voorgeslacht al. In dit boek van Claudia Roden wordt het ontstaan en de geschiedenis van de koffie behandeld. Een drank die heel anders is bedoeld dan wij deze al jaren drinken.
Het boek is in de boekhandel te koop (uitgave: BZZTÖH Den Haag - ISBN 90 6291 707 0)

DE HERBERG AAN 'T SAS

Van de hand van Valentine Wikaart-Derkzen verscheen de eerste publikatie van onze nog jonge zustervereniging uit Werkendam. Het gaat over de geschiedenis van het huidige Café Koning. Graag bevelen wij deze publicatie (40 pagina's en geïllustreerd, van harte bij u aan. Helaas is dit boekje inmiddels uitverkocht dus u zult ervoor naar de bibliotheek moeten.

LEVEN MET HET VERLEDEN

Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van onze zustervereniging 'Oud Dordrecht' is er een waardig boekwerk verschenen. Dit gedenkboek, getiteld 'Leven met het verleden', is een bundeling bijdragen van verschillende auteurs. In elke bijdrage wordt een onderdeel van de geschiedenis van de vereniging - een van de oudste van Nederland - behandeld. Tegelijkertijd worden degenen die 'Oud Dordrecht' hebben grootgemaakt geëerd. Uiteraard ontbreekt hierbij de bekende Mr. Simon van Gijn niet. Graag bevelen wij u dit zeer lezenswaardige boek bij u aan.
Het is voor f 35,00 te koop bij museum Mr. Simon van Gijn te Dordrecht (Nieuwe Haven 29) of bij de boekhandel in Dordrecht en omstreken.
ISBN 90 6550 353 6.

DE VEERDIENST WERKENDAM - HARDINXVELD-GIESSENDAM

Met een pont overvaren is een genoegen dat op mij al heel vroeg indruk maakte. De sfeer die rondom een veer met soms nog een veerhuis heerst, heeft zich zo diep in mij geworteld, dat als ik maar even kan kiezen tussen een brug en een pont de laatste het altijd - ondanks de vele kilometers omrijden en het pontgeld - wint. Vorig jaar las ik 'De overkant van de rivier' van Jan Siebelink. Ik geniet van elk boek dat ik lees, maar dit boek deed mij werkelijk alles om mij heen vergeten. Afgelopen vakantie las ik het boek 'Heen en weer heen - over pontjes voetveren, veerlieden en veerhuizen' van Arend van Dam. Een alleraardigst boek met veel wetenswaardigheden over een bedreigde vorm van een oeverbinding.
Uitgeverij Hollandia - Baarn ISBN 90 6410 178 7 - 152 pag. - geïllustreerd.

Ook onze 'eigen' veerdienst wordt in het boek genoemd. In een vorig mededelingenblad meldden wij al over een studie over het veer Werkendam-

Hardinxveld. Graag horen wij het als u informatie heeft, verhalen, foto's en noem maar op. Ook medewerkers voor een boek over dit onderwerp zijn welkom.

Dick de Jong

De gezellige excursie van 1992

AANWINSTEN DEPOT

Schenking van mevrouw Tak.

- Ivoren militair registratieplaatje op naam van Pieter de Rover, geboren te Hardinxveld 11 december 1989.
- Porseleinen bord met ajour rand en damesportret in kleur, zonder merk.
- Portretfoto in lijst van Cornelia Smaal echtgenote van Willem Tak.
- Aandenken ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van de zondagsschool der N.H. gemeente. Uitgereikt aan Trijntje Tak, nov. 1931. In lijst.

- Gedachtenis aan de belijdenis van Bastiaantje Tak, geb. 5 dec. 1923 aangenomen en bevestigd 10/11 april 1943. In lijst.

Schenking van de familie Baardman.

- Rechthoekige blikken koektrommel met afbeeldingen van paleizen te Amsterdam en Den Haag en portretten van koninklijke familie.

Schenking van de heer K. Brandwijk.

- Leren paardetuig en zadel versierd met koperen noppen waarmee het jaartal 1876 en de initialen EWM werden aangebracht. (Zie elders in dit blad)

Schenking van de heer Klop.

- IJzeren inhoudsmaat van 5 liter voor droge waren, een zogenaamde 'Vijfkop'. Aan de buitenzijde voorzien van een ovaal koperen plaatje waarop aangegeven de inhoud waaronder een gekroond wapen, daarboven een aantal ijkmerken, jaarletters echter onleesbaar.

Schenking van mevrouw Van der Meijden.

- Paar beige slobkousen.

Schenking van de familie Van Genderen.

- Twee houten speelgoedwagens met opschrift 'Amstel bier' met voerman en een aantal bijbehorende
- Houten tonnen (massief) en flessen (massief hout).
- Houten paardje op wieltjes behorend bij bovengenoemde karren.
- Houten speelgoedladdertje.

Schenking van de heer A. van Wijngaarden.

- Ets "Nieuwe Kaarte Vertoonende den geheelen Alblasserwaardt met de Vyf Heeren Landen" door Abel de Vries, 1738 (Origineel)
- Blank gelakt houten kastje met zes laadjes met glazen voorzijde, opschrift: "ATLAS gekleurd garen" met nog 47 klosjes garen in diverse kleuren.
- Ronde porseleinen botervloot met deksel

- Geëmailleerde grijze kan, "ESSO 5 ltr Petroleum, Ned.Octr. 69589."
- Glazen voorraadpot met porseleinen deksel in tinnen schroefrand
- Rechthoekige, vrij platte koperen warmwaterkruik met diverse reparaties
- Een paar ronde houten schaatsen zonder voorriemen, merk op schaatsen "De Muis"
- Wiedhaak met houten steel.

Schenking van mevrouw Van der Wijden-van de Waal van Dijk.

- Rechthoekig blik met afbeeldingen i.v.m. 100 jaar koningshuis, 1813-1913 in diverse kleuren.
- Donker gekleurde gloeilamp gebruikt tijdens verduistering in de tweede wereldoorlog.
- Poederspuit van hout met rubber knijpbal.
- Wollen onderjurk, zwart met blauwe strepen.
- Wit katoenen hemdje met kanten kraagje, kindermaat.
- Ovaal dienblaadje, Japans lakwerk met opstaande rand van houten spijltjes, rood met goudkleurige bovenrand en zwarte onderzijde.
- Rechthoekig dienblaadje, Japans lakwerk met afbeelding van een veelkleurige haan op lichte ovale ondergrond in grijs veld, randen bruin en goudkleurig.
- Rechthoekig dienblad, Japans lakwerk, zwart met ornament van vogels en takken in goudkleur.

Schenking van mevrouw Tak.

- Paraplu met bamboe stok, merk 'Chic-K&R' (ca. 1890)

Anonieme schenking.

- Grijs geverfde grenenhouten mangelbak.
- Zogenaamde 'bultzak', een grote zeildoeken zak waarin buitenafwerkers hun lijfgoed etc. meenamen. Sluiting door middel van koperen ogen waardoor een koord werd geregen.

Schenking van W. Advocaat.

- Blikken trommeltje met ingeperst oosters motief in de kleuren zwart, goud en rood. Op de bodem ingeperst 'Niemeijers tabak erkend de beste'.

Schenking van Kon.Wilhelminaschool.

- Vier schoolplaten (Schrijfvoorbeelden). Op elke plaat twee letters waarbij een afbeelding in kleur van een gebruiksvoorwerp dat qua vorm gelijkenis vertoont met de afgebeelde letter. Onderaan de platen de tekst 'Spreekende letterbeelden, Grondslag voor het eerste lesonderwijs door Joh. van Wulfen. Verbeterde uitgave van Joh. Geradts. Tesling & Co. Amst.' (Ca. 1900)

Schenking van de heer J. Putters.

- Groot voorraadblik, blauw met tekst in crème 'Koffie, van Nelle's thee.'
- Koperen tabaksdoos, rechthoekig met afgeschuinde hoeken, op het deksel de afbeelding van een tekstlint aangebracht d.m.v. ingeslagen punten langs de omtrek. Geen tekst.

Schenking van mevrouw Anink uit Heemstede.

- Wandolielamp met glazen reservoir en koperen brander.
- Twee kartonnen verpakkingen van 'Sunlight zeep' waarvan één met originele inhoud.
- Cilindervormige metalen houder met opengewerkte Jugendstilmotieven gebruikt voor het inzetten van kroontjespennen. Deze werden geplaatst in een soort omgekeerde kwast die op de bodem van de houder is geplaatst.
- Bronzen haardstel en dito kolenkit.
- Diverse doosjes en pakken oude lucifers.

Schenking van de heer Peursum.

- Scheermes met ivoeren handgreep merk 'Solingen' in originele doos.
- Houten puzzel met afbeelding van de fabriek van de erven de wed. J. van Nelle te Rotterdam 1930.
- Waardkist.

Schenking van mevr. M.K. van der Plas-Vogel.

- Zestien stuks diverse handwerkjes waaronder merklappen, stoplappen etc. Merendeels vervaardigd tussen 1915 en 1920, enkele oudere merklappen.

Tenslotte werd van de heer en mevrouw De Rooij-Wieringa een notariële akte ontvangen, die werd toegevoegd aan het archief.

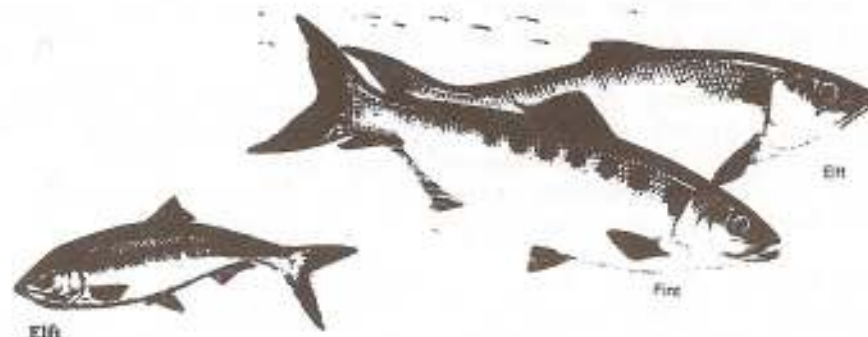
DE MYTHE VAN DE ZALM

In het NRC-Handelsblad van 21 mei jl. stond een artikel dat wij u - in verkorte vorm - graag doorgeven.

Vroeger bestond er langs de grote rivieren een bloeiende visserij op zalm, steur, elft, fint, houting, zeeforel en paling, stuk voor stuk trekvisen, visen die pendelen tussen zout en zoet water. Van deze binnenvisserij rest tegenwoordig nog maar een schim. Woorden als fint, elft en houting worden nog gebruikt in scrabble en kruiswoordraadsels maar zijn verder uit de taal verdwenen. De vissoorten zelf stierven uit in de Rijn.

Optimisten praten over het ecologisch herstel van de Rijn en zeggen dat het weer goed komt met deze visen als de lozingen van fosfaat, zware metalen en gechlloreerde koolwaterstoffen verminderen. De zalm terug in de Rijn - dat is de slogan waaronder de chemische sanering van de Rijn wordt aangepakt.

Maar dit idee is een grandioze misvatting. Het was niet de chemische vervuiling die de zalm en de andere riviertrekvisen uit de Rijn deed verdwijnen. Deze visen waren al veel eerder weg. Hun voortplantingsgebieden - en daarmee hun voortbestaan - verdwenen al eerder door kanalisatie, indijkingen, verbeterde waterafvoer,

ontgrondingen en bemesting. Ook als het Rijnwater zo zuiver als bronwater wordt zullen deze visen niet terugkeren.

De ontluistering van de Rijn begon al aan het eind van de Middeleeuwen. In de veertiende en vijftiende eeuw was het nog aantrekkelijk om visrechten te hebben op de stadsgrachten van bijvoorbeeld Zutphen. Daarin zwom toen nog volop riviervis. Maar in de zestiende eeuw is de vervuiling in de stadswateren al zo erg dat de beroepsvisserij het in stadsgrachten laat afweten. Ook in rivieren zelf gaat het slechter. Tussen 1650 en 1699 wordt bij Lobith aan de vaargeul geknutseld. Er is dan al een daling in de zalmvangst.

Maar de grote aftakeling vindt later plaats en niet binnen onze landsgrenzen. Halverwege de negentiende eeuw neemt men voor de verbetering van de scheepvaart in Duitsland de Rijn grondig onder handen. De zogenaamde 'Tulla normalisatie' wordt tussen 1817 en 1876 uitgevoerd in het Rijndal tussen Basel en Mannheim. De betere bevaarbaarheid ontsluit de Boven-Rijn voor de scheepvaart.

De Tulla normalisatie maakte een einde aan de paaigronden van een groot aantal riviervisen. Vanaf deze jaren gaat het met de trekvisen snel bergafwaarts. Zij konden niet overleven in dit

'snelstromende kanaal', al was het water in die jaren nog van goede kwaliteit.

De chemische vervuiling van de Rijn komt pas goed op gang in de jaren twintig met de geleidelijke groei van de chemische industrie. Het hoogtepunt van de vervuiling ligt in 1970, daarna wordt het water weer van betere kwaliteit, al is het slib nog steeds ernstig vervuild.

Na Bazel is de Rijn volledig bevaarbaar dankzij stuwen, kanalisaties en omleidingen. Vroeger meanderde de Boven-Rijn door een hoogvlakte tussen de hellingen van de Vogezen en het Zwarte Woud. Er lag hier een doolhof van vlechtende rivieren tussen eilanden met bos die bij hoge afvoer onder water stonden. Het gebied was berucht om zijn muggenplagen. Vooral dit Boven-Rijngebied was waarschijnlijk een belangrijke paaiplaats voor zalm.

Thans ligt in de oude rivierbedding een reeks natuurgebieden, die nu geteisterd worden door grindwinning en watersportrecreanten. Omdat scheepvaart belangrijker is dan steekmuggen, eenden en vissen, lijden de natuurgebieden in droogteperioden aan watergebrek.

(wordt vervolgd)

INHOUD

Van de voorzitter	33
Uit de krant van 40 jaar geleden	36
Beeld voor Boven-Hardinxveld	37
Een Nederlandse Bruggen Stichting	38
Familie Both	40
Foto Damstraat gezocht	41
Langs de deur (vervolg)	42
Hoepmakerscursus	49
Bouw smederij met wagenshuur	49
Gevelsteen herplaatst	50
Expositie over riviervisserij	52
Expositie over kerkzaken	52
Watersnood-expositie	53
Een andere schouw gevraagd	53
Nieuwe kaarten	54
Over natuurlijke historie gesproken	54
Opnieuw medewerking gevraagd	55
Uitbreiding restauratieploeg gevraagd	56
Wie gaat de kledingcollectie verzorgen?	56
Straatnaamgeving	57
Meer bijnamen gevraagd	59
Een interessante aanwinst	59
Genealogie	60
Hardinxvelders elders	62
Boomgaard en wielbeplanting gekapt	65
Het behoud van zalmschouwen	69
Boek over wonen	76
Boekrecensies	77
Aanwinsten depot	82
De mythe van de zalm	86

Omslagfoto: De excursie naar Buren